
Avaluació del programa Baobab

Avaluació de la implementació de l'any 2018

Encàrrec de Foment de Ciutat S.A. en col·laboració amb
l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB)

Informe Final

Febrer de 2019

Equip de Treball: Marçal Farré, Núria Comas, Ysabel Esquerra i Inés Reineke

Institucions membres d'ivàlua

Generalitat
de Catalunya
**Departament
de la Vicepresidència
i d'Economia
i Hisenda**

**Diputació
Barcelona**

Universitat
Pompeu Fabra
Barcelona

Generalitat
de Catalunya
**Consell
Interuniversitari
de Catalunya**

Índex

Introducció	2
L'avaluació del programa Baobab.....	3
Metodologia i fonts d'informació.....	4
La teoria del programa Baobab.....	6
Indicadors de seguiment del programa	10
El programa Baobab: resultats de la implementació	11
Velocitats de desplegament i factors que expliquen el sorgiment i consolidació d'oferta de lleure educatiu	29
Conclusions i recomanacions	35
Referències	39
Annex 1: Indicadors de seguiment del programa Baobab	40
Annex 2: Definició dels indicadors	42
Annex 3: Mesura de la fortalesa del funcionament intern de les entitats de lleure.....	45
Annex 4: Grups de discussió celebrats	46

Introducció

El programa Baobab és un projecte impulsat per l'Ajuntament de Barcelona a través de l'Institut Municipal d'Educació (IMEB), el qual té per finalitat impulsar i reforçar projectes de lleure educatiu de base comunitària per donar resposta a les necessitats educatives detectades als barris d'acció prioritària. El programa és una de les apostes del Pla de Barris.

El 2016, any de la seva posada en marxa, el programa Baobab va començar a actuar als barris de la Trinitat Nova, el Baró de Viver i el Besòs i el Maresme; el 2017 s'hi va incorporar Trinitat Vella, La Marina de Port i la Marina del Prat Vermell i La Verneda i la Pau; a inicis de 2018, s'hi han incorporat Sant Genís dels Agudells, la Teixonera i el Bon Pastor i recentment a l'octubre de 2018, s'hi han incorporat el Raval Sud i el Gòtic Sud.

L'avaluació que presentem a continuació s'emmarca en la col·laboració entre Ivàlua i Foment de Ciutat per a la realització de diverses actuacions entorn al seguiment i l'avaluació del Pla de Barris de Barcelona. Es tracta de la segona avaluació que Ivàlua duu a terme del programa: l'any 2017 va realitzar una avaluació de la implementació que, degut a l'estadi en què es trobava el programa, va tenir el focus posat en una de les seves activitats, els campaments urbans, si bé també es recollia informació sobre aspectes generals de la intervenció.

Aquest informe conté l'avaluació de la implementació del programa durant l'any 2018 i ha contemplat totes les activitats desplegades a 9 barris d'actuació (tots excepte Raval Sud i Gòtic Sud). L'any 2018, el programa ha fet un pas endavant en la definició dels seus objectius específics, estratègies i activitats i en l'execució de bona part de les activitats previstes pel programa. Per això, aquesta avaluació és la primera anàlisi que es duu a terme del funcionament del programa en la seva globalitat.

L'avaluació s'ha dut a terme en base a tècniques qualitatives, les quals han inclòs sessions de treball, entrevistes i grups de discussió, i tècniques quantitatives, a través de la construcció d'indicadors, que han estat definits conjuntament amb l'equip de l'IMEB, i el recull de dades primàries que ha permès calcular-los.

L'avaluació del programa Baobab

La present avaluació del programa Baobab es vol centrar en la implementació del programa, és a dir, en respondre a la pregunta de com s'ha dut a terme, valorar en quina mesura el seu desenvolupament pràctic ha estat coherent amb les previsions del seu disseny original i de quina manera ha estat adaptat a les particularitats del context concret on es desplega (Lázaro i Obregon, 2009). Nocions com la fidelitat del programa al seu disseny original, l'adherència, l'exposició dels participants, la qualitat o la participació dels actors són claus per realitzar aquest tipus d'anàlisi. Sigui com sigui, en el marc d'un programa com el Baobab es tracta d'obtenir coneixement sobre elements com les activitats desenvolupades i els seus productes resultants. Tanmateix, de forma complementària a la implementació, la present avaluació també descriu aquelles qüestions sobre les quals el programa vol tenir un impacte, com la presència, visibilitat i fortalesa de les opcions de lleure en els territoris d'actuació, i s'exploren alguns factors que podrien estar-hi contribuint.

A més, la present avaluació té per objectiu generar un conjunt d'indicadors i instruments de registre de dades que han de servir als responsables del programa per mantenir un seguiment d'allò que el programa fa i aconsegueix. Així, les dades quantitatives que mostren en aquest informe representen una primera fotografia del programa, però han de permetre que aquesta s'actualitzi per mostrar la seva evolució.

Metodologia i fonts d'informació

Per tal d'obtenir el coneixement descrit en l'apartat anterior, s'han fet servir dues anàlisis complementàries:

Anàlisi qualitativa

Les tècniques qualitatives permeten recollir i analitzar informació sobre aspectes clau del disseny del programa i el seu desplegament: objectius del programa, població diana, sentit d'oportunitat de les activitats, opcions de millora, etc. Aquesta anàlisi acostuma a realitzar-se mitjançant entrevistes, grups de discussió, observació directa o revisió documental. En la present avaluació l'anàlisi qualitativa s'ha fet servir amb el propòsit de clarificar els objectius i activitats del programa d'acord amb la visió de les seves responsables i coordinadores, d'una banda, i recollir informació densa pel que fa al desplegament del programa a partir de les experiències, percepcions i expectatives dels principals agents involucrats (responsables tècnics, gestors, participants...). A continuació es detallen les activitats que s'han realitzat:

- **Anàlisi documental.** S'ha dut a terme una anàlisi detallada del conjunt de documents i material bibliogràfic referit al programa.
- **Sessions de treball amb responsables del Baobab.** Al llarg del procés d'avaluació s'han realitzat 3 sessions de treball en les que han participat la Cap de Servei Territorial d'Acció Educativa, la Responsable Tècnica del programa, la Directora de l'equip Baobab i els tres Coordinadors de programa. Aquestes sessions han tingut per objectiu definir i validar la informació que caldria recollir sobre la implementació del programa, planificar conjuntament l'avaluació i assegurar l'encaix entre aquesta i les necessitats i interessos de l'IMEB.
- **Entrevistes a les coordinadores del programa Baobab.** S'han dut a terme entrevistes a dues de les quatre coordinadores del programa per tal de recollir informació sobre el desplegament del programa a 3 dels 9 barris d'actuació: Trinitat Nova, la Verneda i la Pau i Sant Genís dels Agudells. Aquesta anàlisi ha estat útil per tal de conèixer de primera mà l'estat del programa en els diferents barris i preparar els grups de discussió que es farien més endavant.
- **Grups de discussió.** S'han realitzat 3 grups de discussió amb els principals agents involucrats en el programa (responsables tècnics d'altres recursos públics, representants del teixit associatiu, representants d'entitats de lleure i responsables de Pla de Barris) en 3 dels 9 barris d'actuació. El seu propòsit ha estat conèixer de primera mà el desplegament del programa al barri i identificar característiques comunes i diferències que s'han donat en els tres barris al llarg del procés de creació i consolidació de noves opcions de lleure. A partir d'aquestes dades s'explora quins factors podrien afavorir el sorgiment i consolidació d'activitats de lleure associatiu.

Informants	Sessions de treball	Entrevistes	Grups de discussió
Responsables del programa (IMEB)	3	3	
Agents involucrats en el programa			3

Anàlisi quantitativa

L'aproximació quantitativa s'empra per quantificar elements clau del desenvolupament del programa com el perfil sociodemogràfic dels participants, els nivells i tipus de cobertura del programa, el nombre d'actors amb els quals el programa es coordina, el grau de satisfacció dels participants, etc. Aquesta anàlisi es sol basar en l'explotació de les bases de dades pròpies del programa, enquestes específiques o registres administratius. En la present avaluació s'ha optat per crear uns registres que els propis coordinadors del programa han fet servir per recollir dades per a cadascun dels barris d'actuació. Per fer això s'han seguit dues etapes:

- **Establiment dels indicadors clau del programa.** A partir de les sessions de treball realitzades amb l'equip responsable del programa Baobab, s'han acordat un seguit d'indicadors orientats a quantificar els esforços realitzats i l'assoliment dels objectius del programa.
- **Registre i anàlisi de dades per barri.** Un cop acordats els principals indicadors clau del programa, s'han dissenyat unes fitxes de registre que havien de servir per recollir les dades que permetrien calcular-los. L'exercici de recollida de dades s'ha pilotat inicialment en un dels barris, la Verneda i la Pau, i posteriorment s'han fet ajustos i millores per recollir les dades pels 9 barris d'actuació del programa.

La teoria del programa Baobab

Tot programa social té una raó de ser, és a dir, parteix de la identificació d'un **problema** o **situació social insatisfactòria** que motiva la seva existència, i al mateix temps compta amb un conjunt d'hipòtesis, més o menys explícites, que expliquen com s'espera solucionar o mitigar aquesta problemàtica. Parlem de la **teoria del programa** per referir-nos a la cadena d'hipòtesis que ens expliquen com s'espera que els recursos assignats a un programa permetin desenvolupar unes activitats, que resultin en uns productes determinats (*'outputs'*), que al seu torn, generin beneficis o impactes (*'outcomes'*) sobre la problemàtica inicialment identificada.

Figura 1. Elements de la teoria del canvi

Explicitar la teoria no només és necessari per entendre el programa; també permet representar el seu fonament teòric i el marc de referència amb el qual comparar i valorar els resultats assolits. A continuació exposem breument la teoria del canvi del projecte Baobab, la qual va ser elaborada en el marc de l'avaluació de l'any 2017 i ha estat actualitzada a través de les entrevistes realitzades a l'equip del programa i la revisió documental.

- **A quina problemàtica o situació insatisfactòria dona resposta el programa Baobab?**

El programa neix amb la voluntat de donar resposta a una situació de **desigualtat en les oportunitats educatives i de lleure comunitari d'infants i joves** a la ciutat de Barcelona.

D'acord amb un informe elaborat per la unitat d'anàlisi PRISMA – Observatori de la Joventut de l'Ajuntament de Barcelona (Estivill i Guasch, 2018), el curs 2016-17 hi havia a Barcelona 131 entitats de lleure educatiu, les quals comptaven amb un total de 2.880 joves responsables (monitors/es, caps i responsables de federació) i 17.147 infants i adolescents participants. Tanmateix, la seva distribució sobre el territori és força desigual, amb una vintena de barris on no hi ha cap entitat de lleure. Segons apunta l'estudi mencionat, aquests barris coincideixen amb algunes de les zones amb una menor renda familiar disponible i també amb alguns dels que la tenen més elevada. Els barris amb una major concentració d'entitats de lleure són els barris de l'Eixample i nuclis històrics dels antics municipis de Barcelona.

Tenint en compte això, el programa defineix la seva **població diana**, o destinatària, com els infants i joves residents a barris d'acció prioritària a Barcelona i amb una manca d'oportunitats educatives de lleure comunitari. El programa tracta, doncs, d'arribar a qui d'altra manera no accediria a opcions de lleure.

A més, les responsables del programa identifiquen algunes de les que consideren que són les causes d'aquesta problemàtica: la feblesa del teixit social dels barris, la manca de reconeixement social del lleure i la poca presència d'infants i joves en espais participatius. Així, l'estratègia del programa passarà, en bona mesura, per atacar aquestes qüestions.

- **Quins objectius estratègics vol assolir el programa (impactes)?**

A través de les entrevistes i sessions de treball dutes a terme amb l'equip de l'IMEB, s'identifiquen i es consensuen tres objectius que han de donar resposta a la problemàtica exposada. D'una banda, el programa vol incidir en el volum i la qualitat de l'oferta de lleure a través de (1) **l'impuls de noves opcions de lleure comunitari** en aquells barris on no existeixin o on aquestes es considerin insuficients, i de (2) **l'enfortiment i creixement de les entitats ja existents**. D'altra banda, en el costat de la demanda, es considera que el programa ha d'aconseguir donar (3) **visibilitat i reconeixement social** a les activitats de lleure, la qual cosa ha de facilitar noves vinculacions de joves i infants a les opcions de lleure i ha de garantir la futura sostenibilitat de les entitats i el teixit de lleure.

Taula 1. Objectius del programa Baobab

Objectiu general:		
Millorar les condicions d'accés al lleure als barris d'actuació del programa.		
Objectius específics:		
Impulsar noves opcions de lleure comunitari	Enfortir i fer créixer les entitats de lleure ja existents	Aconseguir que el lleure tingui visibilitat i reconeixement social

D'acord amb la teoria del programa, assolir aquests tres objectius ha de garantir l'accés de joves i infants a activitats de lleure comunitari, la qual cosa, en última instància representaria una millora de les seves oportunitats educatives. A més, també es considera que la participació en activitats de lleure comunitari pot representar un espai des del qual es treballin diferents qüestions com la millora de la convivència veïnal, la participació ciutadana o la lluita contra estereotips i rols masclistes que es trobaven ben instaurats entre els joves.

- **Què fa el programa o què té previst fer?**

Per tal d'aconseguir els seus objectius, les principals estratègies del programa Baobab són la d'engrescar i acompanyar joves dels barris d'actuació en el procés de creació i consolidació de noves opcions de lleure i donar suport a les entitats de lleure ja existents en el territori perquè puguin créixer i enfortir-se. Aquestes estratègies inclouen activitats com la realització de presentacions públiques a escoles i instituts explicant què és el lleure comunitari, la identificació de joves interessats en vincular-se o impulsar opcions de lleure, oferir serveis d'orientació per la creació d'esplais i/o caus, proveir o subvencionar formació en el lleure, donar suport a les entitats de lleure existents i dinamitzar el teixit socioeducatiu i de lleure.

Al mateix temps, el programa vol donar visibilitat al lleure a través de l'impuls del teixit socioeducatiu i de lleure al barri, ja sigui participant en els espais existents o creant-ne de nous, i d'oferir tasts de lleure per tal que infants, joves, famílies i comunitat tinguin una primera experiència amb la metodologia de lleure educatiu de base comunitària. La principal acció d'aquest tipus són els Campaments Urbans, una acció gratuïta que es du a terme durant el mes d'agost en dos torns de quinze dies, de dilluns a divendres de 10 a 17h. La principal hipòtesi que justifica els campaments urbans és que aconseguirà donar visibilitat i reconeixement al lleure al barri, i en alguns casos despertarà la curiositat d'infants, joves i famílies per participar en accions d'educació comunitària durant la resta de l'any, ja sigui construint noves propostes de lleure o sumant-se a les ja existents.

A través de les activitats esmentades s'identifiquen els següents objectius operatius:

Taula 2. Objectius operatius en relació amb els objectius específics del programa

Impulsar noves opcions de lleure comunitari
<ul style="list-style-type: none"> • Identificar, donar suport i acompanyar a joves en el procés d'impuls d'entitats de lleure associatiu
Enfortir i fer créixer les entitats de lleure ja existents
<ul style="list-style-type: none"> • Generar noves vinculacions a les opcions de lleure ja existents • Donar suport a les necessitats de les entitats de lleure • Formar a joves del barri en educació en el lleure
Aconseguir que el lleure tingui visibilitat i reconeixement social
<ul style="list-style-type: none"> • Oferir tasts de lleure: Campaments Urbans • Participar i impulsar el teixit de lleure i socioeducatiu

Cal tenir en compte que, si bé els objectius del programa són força clars i compartits entre les diferents persones responsables, la forma com es tradueixen en activitats varia força depenent del barri i del moment. En aquest sentit cal posar de relleu que el programa Baobab tracta d'avançar a partir del treball en xarxa amb els actors presents a cada barri. Així, bona part de les activitats s'orienten a donar-se a conèixer com a programa, generar confiança mútua i crear consensos a partir dels quals impulsar propostes compartides. La premissa és que aquesta feina permet arribar a la població diana a través dels actors i els recursos que ja tenen un vincle amb ella. Al mateix temps, es considera que l'aposta pel treball en xarxa ha de permetre donar resposta al tercer objectiu descrit, l'impuls del teixit socioeducatiu i de lleure al barri, i implicar la comunitat i les famílies en les activitats de lleure, condicions necessàries per fer sostenible l'oferta de lleure més enllà de l'impuls que se li aconsegueixi donar a través del programa Baobab o d'altres accions del Pla de Barris.

Tanmateix, cal tenir en compte que aquesta característica del programa dificulta l'avaluació a partir d'un model únic que ens mostri categories d'activitats clarament delimitades i traci relacions unívokes entre aquestes i els objectius, i li confereix un caràcter artesanal, ja que cada activitat es dissenya a partir del consens i la participació de la resta d'actors -ja siguin escoles, instituts, entitats de lleure o grups de joves- i una activitat acaba apuntant a un o altre objectiu depenent de condicions i oportunitats que no sempre es poden anticipar. Així, una activitat que inicialment s'ha planificat com una formació adreçada a joves ja vinculats a una entitat, finalment pot acabar servint per identificar i vincular nous joves. La proposta d'objectius exposada sorgeix del debat i el consens amb els responsables del programa i vol ser una aproximació a partir de la qual recollir informació i valorar el seu desplegament.

- **Amb quins recursos compta el programa Baobab?**

Malgrat que no sigui el focus principal de la present avaluació, és important tenir en compte amb quins recursos compta el programa. Per tal de dur a terme les activitats descrites, el programa Baobab compta a l'inici d'aquesta avaluació amb un equip de treball que inclou la cap de Servei d'Acció territorial d'Educació, la tècnica del Servei d'Acció territorial d'Educació de l'IMEB, i un equip de quatre persones que coordinen el desenvolupament del projecte als barris: tres d'aquestes persones dinamitzen 3 barris cadascuna, i la quarta persona dirigeix l'equip tècnic i dinamitza els 2 barris en què el programa ha començat a implementar-se durant el darrer trimestre de 2018 (Raval Sud i Gòtic). A més, l'execució dels Campaments Urbans corre a càrrec de fundacions

de lleure, les quals contracten un equip educatiu per a cadascun dels barris on es du a terme, i s'encarreguen de la seva supervisió i coordinació amb l'equip del programa.

Indicadors de seguiment del programa

Definició dels indicadors i les fitxes de registre

A partir de la teoria del programa descrita en l'apartat anterior, de forma conjunta entre l'equip d'Ivàlua i el de l'IMEB s'han definit una sèrie d'indicadors que han de permetre fer un seguiment dels principals productes assolits pel programa, així com de la realitat social que s'espera transformar. Aquests indicadors, a hores d'ara, ens donen una fotografia de la situació del programa i dels seus barris d'actuació, i han de permetre fer un seguiment de la seva evolució en els propers anys. Els indicadors es divideixen en dues categories:

- **Productes:** Es tracta dels indicadors que fan referència al resultat immediat de les activitats del programa, com podrien ser el nombre de participants d'una activitat, el nombre d'actors amb els quals es coordina Baobab, les taules de lleure o socioeducatives creades amb la participació del Baobab o el nombre d'esplais i caus que compten amb el suport i acompanyament de Baobab.
- **Outcomes:** Són els que fan referència a les qüestions sobre les quals el programa vol incidir, com per exemple el nombre d'esplais i caus existents, la seva fortalesa i el nombre d'infants que hi estan vinculats. Són qüestions vinculades amb els objectius estratègics del programa descrits en l'apartat anterior. Malgrat que s'espera que el programa tingui un efecte sobre la millora d'aquests indicadors, a diferència dels indicadors de productes, cal tenir en compte que no depenen exclusivament del programa i es troben afectats per d'altres factors.

Si bé en les avaluacions de la implementació de programes és habitual incloure també indicadors d'activitat, indicadors que fan referència a allò que el programa fa (p. e., nombre de sessions de formació ofertes), s'ha optat per no fer-ho en aquest cas. Tenint en compte que el programa Baobab no parteix d'una programació d'activitats prèvia, sinó que aquestes es van definint conjuntament amb els actors de cada territori, tractant d'adaptar-se a les necessitats i oportunitats que s'hi detecten, s'han considerat més convenient fer una aproximació qualitativa a les activitats del programa a través d'entrevistes i grups de discussió, a la vegada que s'han recollit indicadors sobre els productes d'aquestes activitats.

Un cop definits els indicadors esmentats (veure annex 1), s'han desenvolupat unes fitxes de registre per recollir les dades que haurien de permetre calcular el valor de cada indicador. Una primera versió d'aquestes fitxes es va pilotar recollint dades

del barri de la Verneda, la qual cosa va permetre introduir algunes millores i ajustaments. Les persones coordinadores del programa van ser les responsables d'omplir les fitxes, havent de realitzar consultes amb les entitats de lleure del territori per demanar-los dades, com el nombre d'infants i joves participants. En tots els casos les dades reflecteixen la situació de desembre de 2018.

El programa Baobab: resultats de la implementació

El programa Baobab es troba en la seva tercera edició, sent implementat en 9 dels 16 barris d'actuació del Pla de Barris de Barcelona.

Taula 3. Any d'inici del programa per barris

Any d'inici	Barris
2016	Trinitat Nova Baró de Viver Besòs-Maresme
2017	Trinitat Vella La Marina de Port i la Marina del Prat Vermell (la Marina) La Verneda i la Pau
2018	Sant Genís dels Agudells La Teixonera Bon Pastor

En aquest apartat es descriu la situació global del programa en el conjunt dels 9 barris d'actuació d'acord amb els objectius i activitats descrits en apartats anteriors. Per això es fan servir els registres recollits en el marc de la present avaluació a través de les tres persones que coordinen el programa en els barris mencionats, així com les dades qualitatives recollides en les entrevistes i grups de discussió. Aquestes dades reflecteixen l'estat del programa durant el mes de desembre de l'any 2018 i tracten d'identificar alguns canvis observats respecte l'any anterior. En un apartat posterior s'estudien amb major detall els canvis identificats.

Presència de les entitats de lleure als barris d'actuació

Com hem vist, l'objectiu final del programa Baobab és el de millorar les condicions d'accés de joves i infants a activitats de lleure comunitari, i per això es vol consolidar i enfortir la presència d'entitats de lleure als seus barris d'actuació i aconseguir que el màxim nombre possible d'infants del barri s'hi vinculin.

A partir de les dades recollides en el marc de la present avaluació, constatem que els barris on actua el programa Baobab encara es troben allunyats de la mitjana de

Barcelona pel que fa a la presència d'entitats de lleure. S'identifiquen un total d'11 entitats de lleure consolidades i 3 en procés de gestació, que conjuntament compten amb un total de 151 joves i 433 infants i adolescents participants. El nombre total de participants equival al 2,76% del nombre d'infants i adolescents empadronats en aquests barris, i a l'1,57% dels joves¹. Tanmateix, cal tenir en compte que aquests percentatges no ens diuen quin és el percentatge de la població que participa en entitats de lleure, sinó que ens mostren el volum de participació localitzada als barris d'actuació respecte la seva població². En qualsevol cas, sabem que aquesta proporció està molt allunyada dels valors que mostra el conjunt de la ciutat: l'informe de diagnosi de les entitats de lleure educatiu a la ciutat (Estivill i Guasch, 2018), difós recentment, realitza la mateixa estimació pel conjunt de la ciutat i pels seus 10 districtes amb dades del curs 2016-17, establint que el total d'infants i adolescents que participen en un esplai o cau a la ciutat de Barcelona equival al 9,5% de la seva població infantil i adolescent.

Taula 4. Presència d'entitats de lleure educatiu i cobertura

	Barris Baobab	Barcelona*
Nombre d'entitats de lleure educatiu	11	131
Infants participants a les entitats de lleure respecte a la població infantil	2,8%	9,5%
Joves participants respecte població juvenil	1,6%	--

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides pels responsables del programa Baobab, o de l'informe de diagnosi de les entitats de lleure educatiu a la ciutat (Estivill i Guasch, 2018).

*Les dades de Barcelona corresponen al curs 2016-17.

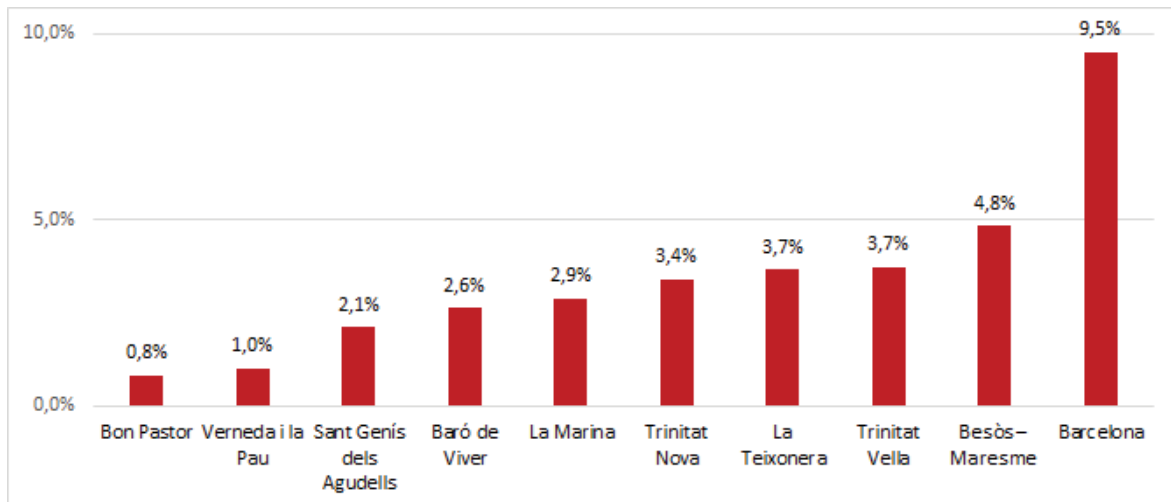
Aquesta presència d'entitats i de participació en el lleure també varia de forma important entre els diferents barris d'actuació del programa. Així, mentre que el barri de Besòs-Maresme compta amb 3 entitats de lleure en les quals hi participa l'equivalent al 4,84% de la població infantil i adolescent empadronada al barri, el Bon Pastor tan sols compta amb una entitat petita i poc connectada amb el territori, en la qual hi participen 15 infants, l'equivalent al 0,81% de la població infantil i adolescent del barri. A continuació mostrem aquest indicador per cadascun dels barris d'actuació.

¹ S'ha comparat la població d'infants i adolescents participant amb la població d'entre 5 i 17 anys empadronada als barris d'actuació del programa Baobab, i el nombre de monitors amb la població d'entre 18 i 24 anys.

² Això és així ja que no sabem del cert si els infants i adolescents vinculats a les entitats identificades viuen al barri on aquesta se situa, ni si alguns infants que viuen als barris d'actuació estan vinculats a entitats d'altres zones.

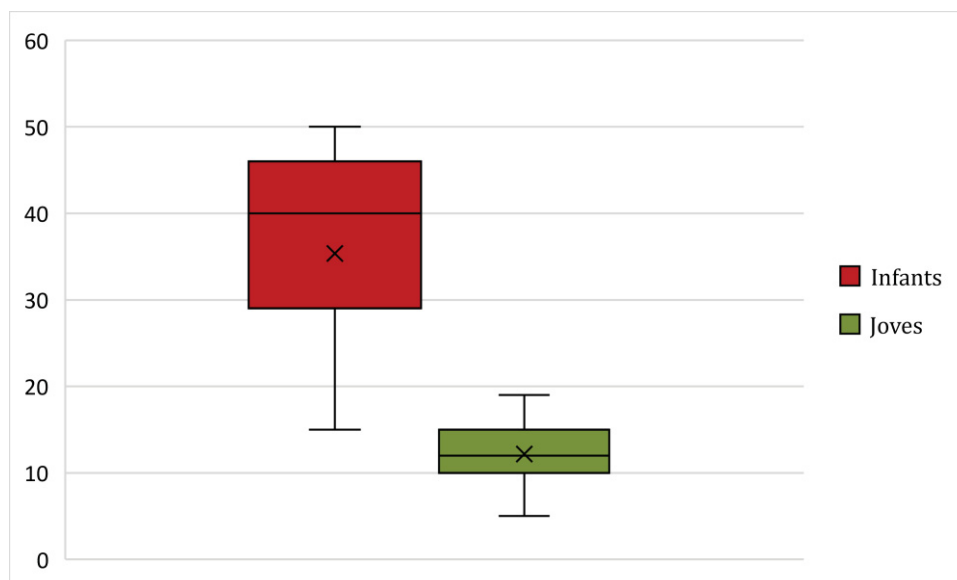
Gràfic 1. Nombre d'infants i adolescents que participen en entitats de lleure respecte la població del barri

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades recollides pels responsables del programa Baobab, excepte el percentatge de Barcelona ciutat, que prové de l'informe de diagnosi de les entitats de lleure educatiu a la ciutat (Estivill i Guasch, 2018).

Pel que fa al nombre de participants per entitat, aquest se situa entre els 15 infants, en l'entitat més petita, fins als 50 en la més gran, i el voltant de la meitat d'entitats se situen entre els 29 i 46 participants. El nombre de joves, en canvi, se situa entre 5 i 19, i la meitat dels casos es troben entre 11 i 13.

Gràfic 2. Nombre de participants de les 11 entitats existents als barris d'actuació

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Més enllà de quantificar la participació en entitats de lleure, s'ha tractat també d'estimar la fortalesa de l'estructura interna de les entitats presents en els barris a través d'una sèrie d'elements relatius a les característiques de les entitats (p. e., tenen Estatuts? Estan federades? Disposen de local propi? Disposen d'un

pressupost a l'inici de curs?...). Aquests criteris es troben a l'annex 3, i han permès construir el següent indicador que expressa el percentatge de condicions que reuneixen les entitats de cada barri.

Taula 5. Fortalesa de l'estructura interna de les entitats per barris

Barri	Fortalesa estructura entitats
Trinitat Vella	90
La Teixonera	85
Besòs – Maresme	70
La Marina	68
La Verneda i la Pau	60
Bon Pastor	50
Trinitat Nova	50
Sant Genís dels Agudells *	20
Baró de Viver *	15

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

*Barris que tan sols compten amb projectes en fase de gestació.

Així, podem observar diferències importants entre barris: mentre que a la Trinitat Nova l'agrupament escolta recentment constituït encara no compta amb un local propi, ni subvencions ni seguiment pressupostari, les entitats de la Trinitat Vella i de la Teixonera tenen la majoria d'aquestes qüestions resoltes. En qualsevol cas, cal matisar que aquest indicador, si bé expressa l'existència d'una estructura interna forta per part de les entitats presents al barri, en cap cas expressa altres qüestions com si aquestes entitats incorporen una mirada comunitària, si la xarxa socioeducativa del barri és forta o si els perfils sociodemogràfics que participen en les entitats són representatius de la pluralitat del barri. L'exemple de l'esplai Sant Cebrià pot ser il·lustratiu: si bé compta amb una estructura interna forta, es considera que té poca visibilitat al barri i que els infants que hi participen no són un reflex de la realitat del barri. En aquest sentit, un dels informants ens explica que els campaments urbans de la Teixonera van acollir una proporció important d'infants de famílies d'origen sud-americà, però que tanmateix la participació de famílies d'aquest origen es pràcticament inexistent a l'esplai mencionat.

A continuació descrivim l'estat del programa en relació als seus tres objectius estratègics: l'impuls de noves propostes de lleure, l'enfortiment de les existents i la visibilitat del lleure. Per això farem servir els indicadors de productes del programa i les dades qualitatives recollides en entrevistes i grups de discussió.

Impuls de noves propostes de lleure comunitari

L'impuls de noves propostes de lleure comunitari és un objectiu tant en aquells barris que no compten amb entitat de lleure (Sant Genís dels Agudells i Baró de Viver), com en aquells barris en els que es considera que la creació d'una nova entitat seria la forma més eficaç d'ampliar l'oferta de lleure. Això succeiria quan les entitats existents no es plantegen créixer, tenen poca predisposició a incorporar nous joves o dificultats per arribar als diferents perfils de famílies presents al barri. Aquesta darrera situació, d'acord amb els responsables del programa, es podria donar per diferents motius, ja sigui degut a la ubicació geogràfica de l'entitat dins del barri, la seva vinculació amb un determinat centre educatiu o a la seva vinculació religiosa. Tanmateix, com hem vist, totes les entitats de lleure presents en els barris d'actuació del programa Baobab se situen per sota dels 50 infants i 19 joves, per la qual cosa els responsables del programa Baobab consideren que totes elles tenen marge per créixer sense comprometre l'atenció individualitzada ni la qualitat pedagògica.

Durant l'any 2018 el programa Baobab ha acompanyat la creació de tres propostes de lleure que en aquests moments es troben en una fase més o menys madura de gestació o formulació als barris de la Verneda, Baró de Viver i Sant Genís dels Agudells. D'entre aquests, els grups de Sant Genís dels Agudells i Baró de Viver, han començat a pilotar activitats obertes cada dissabte a l'espai públic, i s'estima que entre les dues compten amb 24 infants vinculats. En el cas de la Verneda la proposta encara no ha començat a oferir activitats de lleure.

A més, hi ha un projecte al barri de Trinitat Nova, l'Agrupament escolta Trini Nova, que ha completat aquesta fase i tot just aquest any ha començat a oferir activitats de lleure de forma regular amb 10 monitors i 30 infants i adolescents vinculats.

Taula 6. Projectes impulsats amb el programa Baobab i nombre de participants

	Número de projectes	Joves	Infants
Impulsats i consolidats	1	10	30
En gestació	3	17	24
Total	4	27	54

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Quant al procés d'impuls i consolidació de noves propostes, els responsables del programa identifiquen una sèrie de passes o estadis pels quals s'espera que transitin. Cadascun d'ells té associades diferents activitats:

El procés s'inicia amb la **prospecció de joves** del territori que podrien estar interessats en impulsar activitats de lleure. Això s'ha fet principalment a través de

la col·laboració amb els agents del territori, però també, en tots tres casos, a través d'accions informatives (“passa-classes”) als instituts del barri.

“Llavors vam començar a treballar molt fortament amb el dinamitzador juvenil i amb els APC (...) A partir de totes aquestes sinèrgies que hem anat creant, de fer un passa classe al Vall d’Hebron i treballar amb els educadors del territori, vam treure uns 11 joves que els agradaria formar-se en el lleure, formar part d’una entitat de lleure, o simplement fer alguna cosa al barri” (tècnic/a del programa Baobab).

Un cop s’han identificat joves, l’objectiu és que aquests es constitueixin com a **grup motor** i aquest comenci a treballar en la formulació d’una proposta de lleure. Per això, l’acompanyament de Baobab tracta de cohesionar el grup i buscar espais per compartir reflexions i generar una visió compartida sobre com ha de ser la futura proposta. Aquest seria el propòsit d’activitats com les trobades de joves que s’han dut a terme en els tres barris on hi ha projectes en gestació. Al mateix temps, les responsables del programa realitzen un **suport al grup** que inclou tant treballar qüestions relacionades amb la preparació de la proposta pedagògica, les dinàmiques del grup, l’organització i repartiment de responsabilitats o aspectes emocionals.

Un cop la nova proposta ha estat formulada sobre paper, el següent pas és **pilotar a través d’oferir activitats de lleure a l’espai públic**, les quals han de representar una via per donar-se a conèixer i vincular infants.

“Aquest acompanyament emocional el tenim molt clar, perquè són equips molt fràgils, perquè parteixen del res, ells no tenen experiència, hi ha molta inseguretat, hi ha feblesa, i a vegades reben per part del territori, en algun cas, que esperen molt d’ells, i tot acompanyament és molt important, tota aquesta part tant individual com d’equip” (tècnic/a del programa Baobab).

“Hi ha un acompanyament més presencial que és anar els dissabtes a fer activitats... també marcar ordres del dia, i punts i temes que s’han d’anar parlant i temes que s’han d’anar estructurant... formacions de cap de setmana, acompanyar molt la reflexió al voltant de com ens organitzem (...) reforçar molt individualment, apart del grup, a cada individu...” (tècnic/a del programa Baobab).

A partir d’aquí, s’espera que el grup es constitueixi com a tal, mantingui una activitat regular i s’acabi integrant en una federació de lleure. Finalment, la consolidació definitiva d’una entitat de lleure es considera que no arribaria fins que es produeix el primer relleu d’infants i adolescents participants que esdevenen monitors. Els projectes que es troben entre la constitució dels joves com a grup motor i la consolidació d’una activitat de lleure regular els anomenem projectes en gestació.

Enfortiment de les opcions de lleure

L'enfortiment de les entitats de lleure del territori és un objectiu cabdal del programa Baobab, a partir del qual s'espera arribar a un major nombre de participants, augmentar la incidència del lleure en el barri i assegurar la seva sostenibilitat.

Generar noves vinculacions a les opcions de lleure ja existents

Com hem vist, la participació en entitats de lleure als barris d'actuació del programa Baobab és menor que la mitjana de la ciutat. Les noves vinculacions d'infants i joves a les entitats ja consolidades són la forma més directe per revertir aquesta situació, i a la vegada representen una oportunitat d'incidir en favor d'una major diversitat dins dels esplais i caus.

A partir de les dades recollides pels responsables del programa Baobab sabem que les 11 entitats consolidades en els territoris d'actuació del programa Baobab, excloent les tres propostes en gestació, conjuntament compten amb 134 joves i 389 infants i adolescents, d'entre els quals 57 joves i 92 infants serien noves vinculacions del present curs (2008-19), el 42,5% i el 23,7% dels participants respectivament. Tanmateix, en no disposar de dades d'anys anteriors, desconeixem quina és l'evolució del nombre participants.

Pel que fa a la vinculació d'infants, l'escola s'erigeix com la principal via d'entrada sobre la que s'està treballant. Així, les coordinadores del programa Baobab han realitzat reunions amb les educadores i les Tècniques d'Integració Social (TIS) d'escoles de la majoria dels barris d'actuació (Trinitat Vella, Baró de Viver, Verneda-La Pau, Besòs-Maresme, La Marina) i en alguns casos han realitzat presentacions o han facilitat l'accés a les entitats de lleure perquè hi realitzin activitats puntuals. Seria el cas de la Verneda, on l'entitat MIJAC va organitzar una gimcana de fi de curs en una escola del barri, o de la Marina, on es prepara una visita conjunta de les tres entitats de lleure a l'Institut del barri.

“...s'està fent a l'Institut un projecte d'anar a totes les aules, de primer a quart d'ESO un dijous, que hi anirem tots els monitors de la Marina que puguin en horari de matí (...) passarem un vídeo sobre què és l'educació en el lleure, farem unes activitats al pati i intentarem vincular joves de 1r a 4t (...) anirem els tres esplais, perquè a més trobàvem maco el punt d'intentar generar una dinàmica conjunta els tres esplais” (tècnic/a del programa Baobab).

Tot i així, com exemplifica la següent cita, aquest contacte no sempre ha acabat obrint les portes a les entitats de lleure i en alguns casos la cosa ha quedat en l'enviament de documents informatius que el centre es comprometia a distribuir entre els alumnes.

“La idea era un poco esta: ella [es refereix a la coordinadora del programa Baobab] podría facilitarnos darles los flyers a los coles, porqué tenía los contactos más directos, y entonces, sí que les hemos enviado los flyers... e intentábamos contactar con el colegio, nos propusimos un poco pasar por las clases, muy suave, del rollo en un mail les dijimos a ver si podemos quedar, y nos contestaron un poco de ‘mejor pasarnos la publicidad y ya la damos nosotros’” (monitor/a).

Per altra banda, s'identifica que en un dels barris, el Besòs–Maresme, aquest contacte ha donat peu a una nova iniciativa integrada per Baobab, Serveis Socials i la xarxa de lleure que es troba encara en fase de formulació, i que consistiria en la realització d'activitats de lleure, per part de monitors de les entitats del barri, adreçades a infants i famílies, les quals es vincularien a través de les educadores de les escoles del barri.

El cas dels barris de la Marina ofereix una altre exemple de vinculació d'infants en el marc del projecte “Vincular per educar”³, que també es preveu estendre al Besòs. El projecte és liderat pels serveis socials i consisteix en la celebració de reunions entre l'escola del barri (el Polvorí), els serveis socials, els responsables de Baobab i la Taula d'Infància, Adolescència i Famílies (TIAF). El rol de Baobab és fer de pont entre les famílies que volen vincular-se a una entitat i les pròpies entitats, així com fer un seguiment posterior del cas.

Així mateix, el programa Baobab ha tractat que les entitats de lleure existents realitzin algunes accions que facilitin aquestes noves vinculacions, seria el cas de realitzar les activitats en parcs freqüentats, fer una major difusió de l'entitat i impulsar iniciatives com “el dia de l'amic”, en la qual es demana als infants participants que portin un amic a l'esplai o cau.

Finalment, els campaments urbans, dels quals parlarem més endavant amb més profunditat, són una activitat que té com a objectiu principal donar visibilitat al lleure al barri, però a través de la qual també s'espera generar vinculacions d'infants i monitors al teixit de lleure existent. En l'edició dels campaments d'enguany, com a part d'aquesta estratègia, es van programar algunes activitats en els propis locals dels espais i caus del barri. Els monitors d'aquestes entitats van tenir l'oportunitat d'informar a les famílies i donar a conèixer les seves activitats. A més, es va recollir un llistat de les famílies interessades en vincular-se a una entitat de lleure durant l'any, que després es va posar a disposició dels espais i caus del barri corresponent.

“Cada equip ho va fer diferent, però sí que era una consigna, que com que molts eren monitors del propi barri o del territori, que poguessin donar a conèixer què estaven

---

³ <http://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/bones-practiques-socials/projecte-vincular-x-educar>

fent més enllà de l'estiu, que poguessin anar a conèixer altres entitats, als locals, i les famílies també en alguns territoris es van implicar..." (tècnic/a del programa Baobab)

Els responsables del programa han tractat d'identificar quants infants participants en els campaments urbans han acabat vinculant-se a un esplai o cau del barri. Per això van demanar als esplais i caus que en el moment de la inscripció registressin si l'infant havia participat als campaments urbans. Aquesta dada queda recollida en les memòries dels campaments urbans, mostrant com en el cas de Sant Genís dels Agudells, la Teixonera i Trinitat Nova s'hauria produït un bon nombre de vinculacions (21 , 20 i 14 respectivament), mentre que a La Verneda i La Pau i Trinitat Vella aquests resultats serien molt més discrets.

Taula 7. Vinculacions a esplais i caus per part dels participants als campaments urbans.

	Famílies interessades	Infants vinculats
La Teixonera	28	20
Sant Genís dels Agudells	50	21
Trinitat Nova	30	14
Trinitat Vella	1	1
Baró de Viver		9
El Bon Pastor		
La Verneda i La Pau	8	3
Besós – Maresme	18	9
La Marina	10	11

Font: Memòries dels campaments urbans 2018. IMEB.

En qualsevol cas, cal tenir en compte que la forma com s'han recollit aquestes dades a la pràctica no ha estat homogènia en tots els barris, depenent del grau de col·laboració de les entitats de lleure, i en alguns casos no s'ha aconseguit recollir. Tanmateix, es recull la percepció dels tècnics del programa de que l'estratègia de vinculació dels campaments urbans ha estat desigual entre els barris, i que aquesta ha tingut més èxit en allà on els propis monitors d'esplai o cau haurien realitzat una tasca de seguiment i informació a les famílies. En aquest sentit, els tècnics del programa coincideixen en que aquesta és una condició necessària perquè la vinculació s'acabi produint.

- "A nosaltres el vincle amb els nens no ens funciona de cap forma (...) hem donat informació quan acabava la quinzena, paperets o el que sigui..." (monitor/a 1)
- "Per què penses que ha passat? Nens que teníeu vosaltres, tu de monitora, els dones paperetes perquè s'apunten..., alguna idea?" (tècnic de barri)
- "Quan acaba a l'Agost, comencem al principi d'octubre.... teníem el problema dins dels campaments de famílies que venien en la segona quinzena dient que venien a portar els nens i els tocava la primera... coses així, que no tenien ni la informació..."

els dones un paper avui i si no els tornes a fer un contacte per l'octubre, ni jo me'n recordo que tinc esplai ja saps?" (monitor/a 2)

"En el cas de la Teixonera i Trinitat Nova ha funcionat perquè els propis monitors han trucat a les famílies moltes vegades fins que les han contactat i les han convidat a venir a l'esplai a fer els inscripcions, ha funcionat perquè hi han estat a sobre" (tècnic/a del programa Baobab)

Donar suport a les necessitats de les entitats de lleure

Més enllà de les vinculacions d'infants i joves, el programa Baobab ofereix a les entitats de lleure suport i acompanyament que ha de garantir el seu enfortiment i contribuir a la seva sostenibilitat. Es tracta d'incidir en les qüestions relatives a la seva fortalesa que hem apuntat anteriorment, a la vegada que a la seva vinculació amb el territori. Per això, la persona coordinadora del programa fa una detecció de necessitats de cada entitat a partir de la qual realitza propostes, ofereix suport i en fa un seguiment. Entre les qüestions tractades podem trobar l'orientació en la gestió dels recursos de què disposa l'entitat (p. e., subvencions i local), les dinàmiques de grup, el funcionament pedagògic o les relacions amb el territori i la xarxa.

Les següents cites de dos monitors exemplifiquen aquesta relació entre el grup de joves que constitueixen les entitats de lleure i les persones referents del programa:

- "Què representa per a tu el programa Baobab?"
- "Pepito grillo... yo la única relación que tengo con Baobab es con [nom de la persona coordinadora], ella me informa de todo... hay seguimiento por parte de todos, no solo trabajo suyo, y se encarga de eso, de ser un acompañamiento, una guía: 'iría bien hacer esto, tal'... pero no te obliga nunca a nada... siempre es un apoyo, una ayuda, no sé, lo típico del metro, eso que picas y preguntas, pues WhatsApp y preguntas... el botón de información" (monitor/a).

"Tenemos la sensación de que con esta persona tenemos un seguimiento y contacto" (monitor/a).

Tant en els grups de discussió en els que van participar agents del territori com en les entrevistes realitzades a les persones coordinadores del programa, es recull la percepció que les activitats més visibles i que reben una millor valoració per part a les entitats de lleure són les que tenen a veure en connectar aquestes entitats amb el teixit del territori. En aquest sentit les responsables del programa tracten de posar en contacte i vincular les entitats de lleure amb diferents actors, ja siguin professionals o associatius, així com en espais de treball com les taules de lleure o socioeducatives.

- "Podríeu identificar quines activitats ha fet Baobab al vostre barri?"

- Claro, lo más tangible es que a partir de que nosotros teníamos ganas de abrirnos un poco, hacer *xarxa*, ¿no? con el resto del barrio y tal, y teníamos ya esta predisposición, como que nos abrió un poco ahí las puertas, ahí sí que nos facilitó mucho... el primer contacto... (...) en eso sentido lo hemos notado porqué aparte de nuestra voluntad, el tema sobre todo de contactos” (monitor/a).

“Jo els deia ‘anem aquí, veiem qui hi ha, i només per conèixer què hi ha o deixa d’haver, no cal després que us impliqueu, una mica doncs això, tenir un mapa més ampli, i jo crec que seguirà sent així, perquè al ser un agent institucional *m’entero* de més coses de les que els puguin arribar a ells” (tècnic/a del programa).

“Hi ha coses que els dic, aneu-hi i d’altres que... per exemple una cosa més institucional, es pot fer difícil, aleshores amb la meva presència justifico la seva presència, i després ells si volen poden... depèn de l’espai, hi ha espais que poden ser molt hostils per joves de 19 anys... és una miqueta així. Sinó, si és un espai còmode, doncs ja està (...) els dic: hi ha tal festa tal dia, voleu preparar *algo*? Ens hi posem? (...) si hi ha mil coses i van molt carregades jo puc donar un cop de mà” (tècnic/a del programa).

Formar a joves dels barris d’actuació

Una condició necessària per l’enfortiment de les opcions de lleure és que aquestes disposin de monitors formats. En aquest sentit, a més de la formació que pugui representar l’acompanyament a les entitats, els responsables del programa Baobab realitzen formacions a partir de les necessitats que detecten en les entitats, i puntualment subvencionen cursos. Durant l’any 2018 Baobab ha proveït de forma directa formació a grups de monitors en els barris de Trinitat Nova, la Marina i Sant Genís dels Agudells (44 participants en total) i ha subvencionat la formació de cinc joves que viuen en els barris d’actuació i que estan vinculats a entitats de la Verneda, la Teixonera, i a la proposta de Sant Genís dels Agudells.

Taula 8. Resum dels joves que han rebut formació o realitzat pràctiques a través de Baobab

Participants en activitats de formació realitzada per Baobab	44
Joves del barri que han rebut formació subvencionada per Baobab	5
Joves del barri que han fet pràctiques als campaments urbans	6

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Mentre que les formacions subvencionades permeten obtenir un títol de monitor/a o director/a de lleure, les que realitza el Baobab s’adrecen als grups de monitors i monitores amb l’objectiu de cohesionar el grup i treballar dinàmiques de funcionament. Aquestes formacions s’han fet en diferents formats: en el cas dels barris de la Marina s’han fet en el propi barri, mentre que amb els grups de joves de

Trinitat Nova i de Sant Genís dels Agudells s'ha optat per un format intensiu de cap de setmana en una casa de colònies.

“Nos llevaron en una excursión solos los caps... pero moló mucho, se lo dijimos al [nom de l'antiga coordinadora] y a la [nom de la coordinadora actual] que estaban juntos... no sé si estaban haciendo relevo... se lo decimos: “parecéis nuestros caps y nosotros los niños...” el rollo que había entre nosotros era muy guay, y muy natural, no era nada forzado, no era eso que *na más* conocerte: ‘ey, qué tal, chaval, como vas...’ no... todo guay (...) Fue más que formación una experiencia de cohesión de grupo, y moló, funcionó...” (monitor/a)

A més de la formació subvencionada i la proveïda directament pels responsables del programa, s'identifica una tercera activitat que se situaria a mig camí entre la formació, la cohesió dels grups i la captació i vinculació de joves. Es tracta de les jornades amb joves, les quals hem mencionat en l'apartat anterior. Aquestes s'han dut a terme en 5 dels 9 barris d'actuació (Baró de Viver, Verneda i la Pau, Besòs–Maresme, la Marina i Sant Genís dels Agudells), i solen organitzar-se en col·laboració amb el teixit associatiu i de lleure del territori, i poden combinar en un mateix dia activitats formatives, de participació i reflexió i de caire festiu.

Visibilitzar el lleure als barris d'actuació i treballar en xarxa

La visibilitat del lleure educatiu als barris d'actuació és considerada una condició necessària per assolir els dos objectius anteriorment mencionats, a la vegada que també ho seria per assegurar la sostenibilitat de l'oferta de lleure més enllà de l'impuls que pugui representar el programa Baobab i altres accions en el marc del Pla de Barris. En aquest sentit, el programa Baobab parteix de la constatació que els seus barris d'actuació en molts casos no compten amb una tradició pròpia de lleure comunitari, i en molts casos tampoc existeix la demanda de disposar d'una oferta de lleure al barri. És per això que es faria necessari donar a conèixer què és el lleure educatiu i què pot aportar a infants, famílies i al barri en general, tractant que disposar d'una oferta de lleure es converteixi en un objectiu compartit.

La manera com es busca donar visibilitat al lleure és a través d'oferir activitats puntuals o tasts de lleure d'una banda, i la participació i impuls del teixit de lleure i socioeducatiu, aconseguint el compromís de tots els agents en l'impuls del lleure comunitari. A continuació repassem aquests dos objectius.

Oferir tasts de lleure: Campaments Urbans

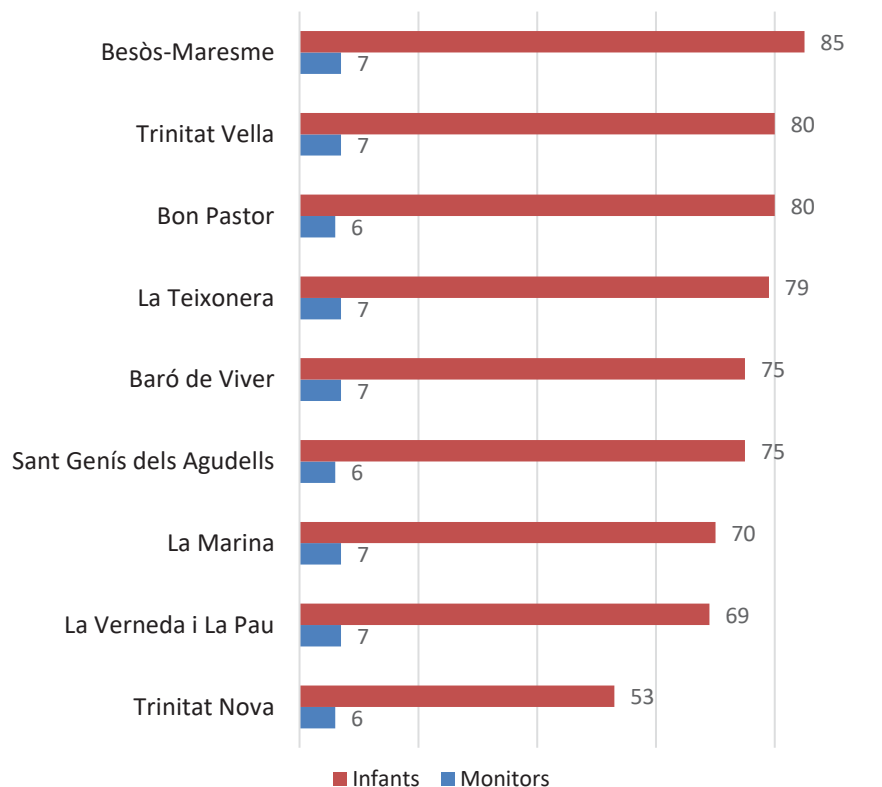
Els tasts de lleure busquen oferir una primera experiència amb la metodologia de lleure educatiu de base comunitària, amb la hipòtesi que aquesta experiència aconseguirà despertar la curiositat d'infants, joves i famílies per participar en accions d'educació comunitària durant la resta de l'any. Els Campaments Urbans

són la principal acció d'aquest tipus i la més emblemàtica del programa, la qual cosa es fa evident en el fet que alguns dels col·laboradors i aliats del programa que han participat en els grups de discussió de la present avaluació sovint confonien el conjunt del programa Baobab amb aquesta activitat concreta.

En qualsevol cas, els Campaments urbans són una acció gratuïta que en l'edició de 2018 s'ha dut a terme en els 9 barris d'actuació mencionats, en dos torns d'una quinzena de dies durant el mes d'agost, i amb un horari de dilluns a divendres de 10 a 17h. L'activitat ha comptat amb un total de 666 infants participants i 60 monitors. Si bé l'oferta de places es preveia de 80 per cada barri, destaca el cas de Trinitat Nova, on hi ha hagut tan sols 53 participants.

Gràfic 3. Nombre d'infants i monitors participants als campaments urbans.

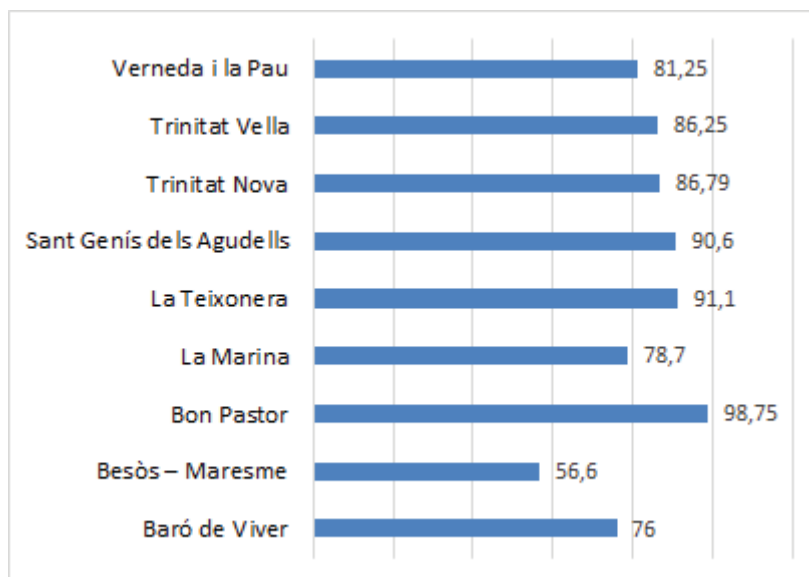
Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

En tots els barris es van substituir els participants que s'absentaven durant tres dies seguits sense justificació ni sense donar cap explicació, per infants que es trobaven en la llista d'espera. En la majoria de barris això es va fer durant els primers dies de campaments, però en el cas del Besòs-Maresme, degut a que es comptava amb una llista d'espera més gran que en la resta de barris, aquesta pràctica es va estendre a tot el període de campaments urbans. Pel que fa al cas de Trinitat Nova, el primer dia tan sols es van presentar 13 dels infants inscrits, per la qual cosa es van haver de buscar nous participants. Entre les possibles causes d'aquests

problemes d'assistència, segons els agents que han participat en els grups de discussió i els tècnics del programa entrevistats, s'identifica la gratuïtat de l'activitat, el llarg període transcorregut entre el moment de les inscripcions i d'inici dels campaments (en alguns barris les inscripcions s'havien fet a l'abril), i el fet que el nombre de places no s'ajusten a la demanda ni la població del barri.

Pel que fa a la focalització sobre la població diana, el 81,8% dels infants que han participat als campaments compleixen el perfil de no participar en opcions de lleure durant l'any. Aquest percentatge és més elevat en el cas del Bon Pastor (98,75%), barri que compta amb una entitat de lleure en la que tan sols hi participen 15 infants, i menys elevat al Besòs-Maresme (56,6%), on hi ha tres entitats de lleure consolidades, cadascuna de les quals compta amb més de 40 infants vinculats.

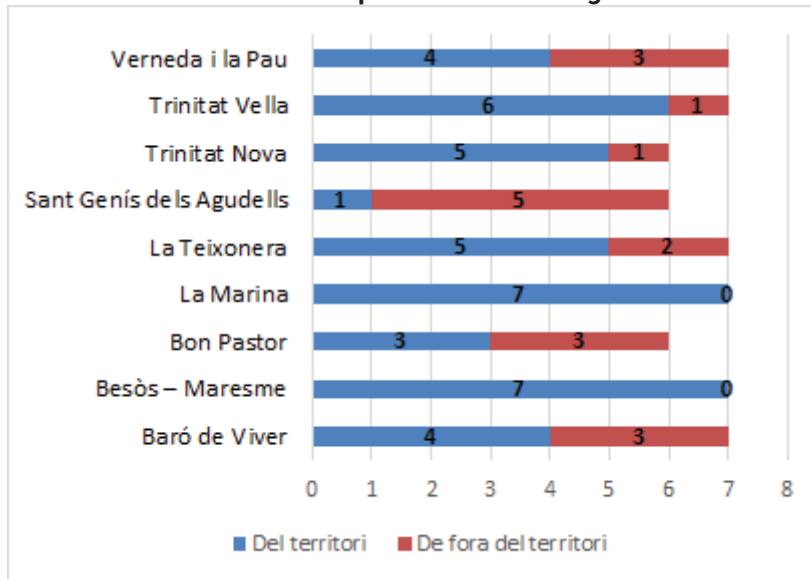
Gràfic 4. Percentatge d'infants participants als Campaments urbans de 2018 que no participaven en opcions de lleure durant l'any

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

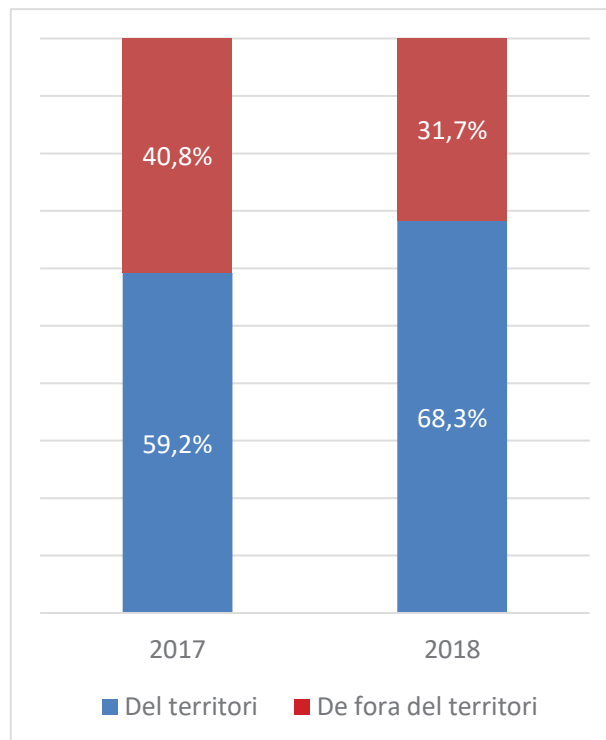
Pel que fa als monitors, 42 eren joves del territori on es duia a terme el campament urbà i 18 no ho eren. Aquest percentatge és major a la Marina i el Besòs – Maresme, on tots els monitors eren del barri, i menor en el cas de Sant Genís dels Agudells, on tan sols es comptava amb un monitor del barri. Respecte l'any anterior hi ha hagut un augment dels monitors del territori, passant del 59,2% al 68,3%. A més, sis joves han realitzat pràctiques en els campaments urbans.

Gràfic 5. Nombre de monitors de campaments urbans segons si són o no del territori

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Gràfic 6. Monitors dels campaments en funció de si són o no del territori (2017 i 2018)

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Les impressions recollides sobre els campaments urbans en els grups de discussió (s'han fet a Sant Genís dels Agudells, la Verneda-La Pau i Trinitat Nova) són generalment positives, especialment al barri de Sant Genís, on s'han realitzat per primer any i on una quinzena dels infants participants posteriorment s'haurien vinculat a les activitats del projecte de lleure que en aquests moments es troba en fase de gestació. Tot i així, cal destacar també algunes valoracions negatives que ja s'havien recollit en l'avaluació de l'any passat i s'han tornat a repetir. Es tracta de les dificultats, percebudes per part d'alguns monitors, de treballar tots els objectius pedagògics plantejats per les fundacions de lleure que gestionaven els campaments. Així, en alguns casos es considera que els objectius eren massa ambiciosos i que no estaven contextualitzats als barri ni als infants participants, els quals no estarien habituats al treball per projectes ni a la participació.

“Yo ya veía el campamento urbano como un sitio que servía a mi barrio, no tanto como un trabajo, entonces, los objetivos chocaban más, había demasiados objetivos, los habían propuesto sin la opinión del monitor, o sea nosotros llegamos como monitores y nos dicen hay este objetivo, este, este y este. Y nosotros, vale, tanto contratar a alguien del barrio para que después me digan lo que tenemos que hacer. Y también era un problema de tiempo, joder, que no había tiempo para nada, de los objetivos, que no se *assolia* ninguno” (monitor/a).

“...era como que teníamos un montón de presión de tenemos que hacer este proyecto, tenemos que hacer el otro, la excursión, la piscina, otro proyecto aparte que nos tenemos que inventar nosotros... y solo me das tres días, de dos semanas, para hacer esto, y ¿cómo lo hago? Y estoy en un barrio en el que los niños, por muy pequeños que sean no están acostumbrados a esto, porque puede que en casa no tengan las mismas condiciones (...), en el cole tampoco, son niños que son muy dispersos a causa de lo que les pasa en casa, entonces no puedes pretender que en dos semanas cambien a esa forma de ser a los que ellos quieren que es lo que sería ideal, yo creo que lo ideal es buscar algo que sea bueno para este barrio...” (monitor/a).

Finalment, també cal fer esment de les crítiques recollides al voltant de la qualitat dels àpats dels campaments urbans.

“...hi havia nens o monitors que són vegans o vegetarians, i quan anaven d'excursió ens portaven pícnic de l'empresa Endermar (...) i els portaven un *bocata* d'enciam i pastanaga tallada, tot sec... Les hamburgueses, per exemple... los veganos no pueden comer derivados de un animal, y las hamburguesas que nos traían para los veganos eran de vegetarianos... no sé, muy mal, si tienes un niño que tiene ocho años que no puede comer carne y le haces un bocata de lechuga...” (monitor/a).

Participar i impulsar el teixit de lleure i socioeducatiu

Pel que fa a l'objectiu de participar i impulsar el teixit de lleure i socioeducatiu, es tracta tant d'una aposta per reforçar la visibilitat i reconeixement del lleure, així com una forma de treballar que ha de permetre arribar a la població diana i fer que les

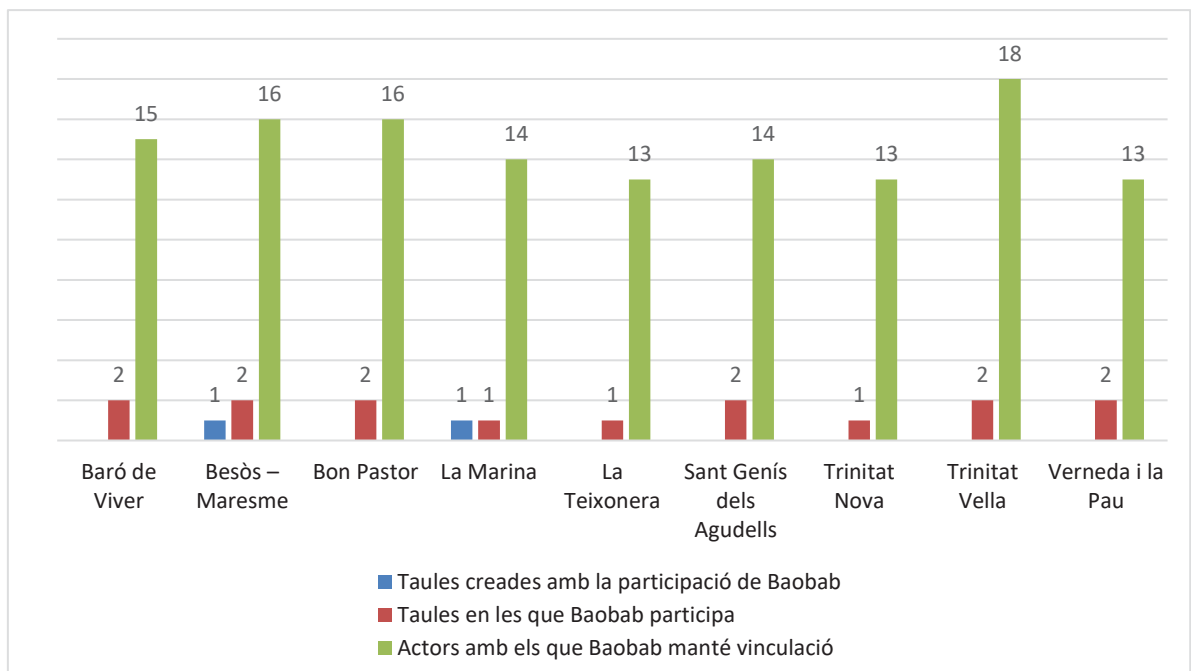
propostes del programa acabin sent viables. En aquest sentit, la majoria de les activitats descrites en els apartats anteriors es realitzen en col·laboració amb diferents entitats del territori, i bona part del temps i esforços de l'equip del programa se centren en reunir-se amb elles, tractar de connectar-les, fer propostes i generar noves oportunitats.

“Com que anem teixint a cada barri, (...) és un projecte com molt creatiu, en funció del que veus intentes fer propostes creatives tenint en compte la comunitat” (tècnica/a del programa).

“Jo crec que el Baobab és un recurs d'èxit, sobretot perquè té una capacitat d'adaptar-se a les necessitats del territori, i té un històric d'experiències prèvies, i això ha suposat que s'ha posat l'accent allà on calia” (dinamitzador/a juvenil).

Durant l'any 2018 el programa Baobab s'ha coordinat amb una mitjana de 14,6 actors per barri, entre els quals destaquen un total de 36 escoles i instituts i 30 entitats del teixit social o del tercer sector. A més, els tècnics del programa Baobab participen en taules de lleure o socioeducatives en tots els barris, i als barris de Besòs-Maresme i de la Marina han participat també en la creació d'una nova taula.

Gràfic 7. Nombre d'actors i taules amb les quals el programa Baobab manté vinculació

Font: Elaboració pròpia amb les dades recollides pels responsables del programa

Velocitats de desplegament i factors que expliquen el sorgiment i consolidació d'oferta de lleure educatiu

En el present apartat estudiem el desplegament del programa Baobab en el cas de tres barris, en els quals s'han realitzat els grups de discussió amb agents del territori, i sobre els quals s'ha entrevistat a les responsables del programa. Els tres barris han estat seleccionats tenint en compte diferents graus de desplegament del programa d'acord amb l'any en què el barri va començar a formar-ne part. Així, la Trinitat Nova ha estat seleccionat com un dels barris que forma part de Baobab des del 2016, la Verneda i la Pau com un dels que ho fa des de 2017 i Sant Genís dels Agudells com un dels que s'ha incorporat l'any 2018. Malgrat que tots tres ofereixen situacions úniques hi trobem punts en comú que ens permeten d'explorar quins factors poden ser rellevants a l'hora d'explicar el sorgiment i consolidació d'una oferta de lleure comunitari.

Situació d'inici i moment actual

Dels tres barris, només la Verneda i la Pau tenia a l'inici del programa Baobab una entitat de lleure constituïda, el MIJAC La Pau, mentre que a la Trinitat Nova i a Sant Genís dels Agudells no hi havia cap tipus d'oferta de lleure comunitari. En aquests moments, Trinitat Nova compta amb una entitat que s'ha gestat i consolidat amb el suport de Baobab i de l'Institut Escola Trinitat Nova, l'Agrupament Escolta Trinitat Nova, mentre que a Sant Genís hi ha un grup de joves que amb l'acompanyament del programa Baobab ha començat a oferir activitats de lleure a l'espai públic els dissabtes. Finalment, a la Verneda, a més del MIJAC La Pau, que rep el suport del programa Baobab, s'ha identificat un conjunt de joves amb els que s'està treballant per generar un nou projecte de lleure comunitari al barri. Ambdós potencials projectes de nova generació, el de Sant Genís i el de la Verneda i la Pau, estan sent acompanyats per les respectives tècniques del Baobab de cadascun dels barris.

La construcció de la necessitat: espais, recursos i aliats

En tots tres barris es recull la percepció generalitzada de que el barri ha estat "pensat per a la gent gran", i que té una mancança important de recursos adreçats a infants i, sobretot, a adolescents i joves. No obstant això, en cap dels tres casos s'identifica que abans de l'arribada del programa Baobab existís la demanda de disposar d'una oferta de lleure comunitari. En aquest sentit, Pla de Barris i la resta de tècnics municipals i professionals del territori serien els principals aliats per construir la necessitat de disposar d'opcions de lleure.

"...Baobab és un exercici de veure com ens sortirà, però és un exercici d'enginyeria social... el Baobab, demanar-lo el barri... no el demanava ningú (...) perquè si no has

tingut mai un esplai, o fa vint anys que no n'has tingut, la gent es movia en la plaça i com a molt el futbol, però no era una prioritat, per res, això es una mirada tècnica" (tècnic/a de barri).

"Això és una mirada que fa l'IMEB... una cosa que des dels tècnics ho estem encabint, i ho hem de fer, és la nostra funció, però estem posant la poteta, no estem només escoltant, estem dient que creiem que és bo que això existeixi, i la gent t'acompanya" (tècnic/a de barri).

"Penso que és molt important la comunitat com acull, en el cas de la Trinitat Nova un agent molt important és l'Institut-Escola, que acull aquests caps de cau, els facilita feines, els té molt reconeguts, i d'alguna manera també el territori, Districtes, les taules... vull dir que això també és clau d'èxit, no a tots els barris ens passa" (tècnic/a del programa Baobab).

En el cas de Sant Genís dels Agudells hi ha un dinamitzador juvenil contractat per Pla de Barris que des de la seva arribada ha impulsat una assemblea i un espai per a joves, i que col·labora activament amb la coordinadora de Baobab, mentre que a la Trinitat Nova ens referim a l'Institut-Escola, que ha impulsat conjuntament amb Baobab la creació de l'Agrupament Escolta Trini Nova. En el cas de la Verneda i La Pau, a diferència dels altres dos barris, no s'identifica un aliat fort per impulsar una nova proposta de lleure. Tot i així, la tècnica de Baobab ha aconseguit reunir un grup de joves que s'han constituït com a grup motor. Per això ha estat útil una diagnosi jove encarregada per Pla de Barris que identificava diversos joves del territori, alguns dels quals ja participaven en entitats de lleure a altres barris.

Metodologies i estratègies de treball amb els joves

Si bé s'identifiquen alguns intents, previs a l'aparició de Baobab, per part de diferents recursos (Casal Infantil, ludoteca i centre cívic) d'estendre les seves activitats de lleure a la franja d'adolescents i joves, aquests havien estat poc reeixits: els seus responsables relaten que s'oferien activitats gratuïtes que acabaven tenint poca assistència. La proposta de lleure comunitari de Baobab i dels seus aliats ha representat un gir metodològic respecte a allò que s'havia fet fins aleshores, fent que siguin els propis joves els qui creïn activitats de lleure enlloc dels professionals. Això, com hem vist, passa per un procés més lent i més complex que la provisió directe d'activitats de lleure, i que demana que siguin els joves, amb un suport i acompanyament, els que decideixin què volen fer.

"Hem avançat en que aquests joves estan participant en totes les coses que es fan al barri. Anteriorment al Centre Cívic es muntaven activitats per ells, des de tallers, activitats, dansa... no participaven mai, mai. I jo recordo fa anys, d'anar a parlar amb ells: 'ei, què voleu?, us muntem... què és el que voleu...?', 'munteu-nos no sé què...', i no venien mai. Era aquesta frontera, que això és municipal, i no volem això, i ara hem dit ei, vinga, va, podem fer coses i vosaltres sou els que porteu el vostre pla, i entre tots

som la eina per portar-ho endavant. Aquesta barrera crec que ha caigut” (professional de recurs educatiu).

“El projecte Baobab té la intenció de posar molt d'èmfasi en oferir un espai de joves, i ha estat un gir en la metodologia (...) al principi com a ludoteca s'ha buscat fer una oferta de lleure amb qualitat i rigor, però ara el que s'ha pensat és fer a les joves protagonistes d'aquest procés, i aquí ha estat l'èxit de la proposta (...) O sigui, ara ens apropem per escoltar, i proposem des de la vostra mirada, per això trobo que el plantejament de Baobab està aconseguint que hi hagi un grup que s'impliqui des del principi” (dinamitzador/a juvenil).

Al barri de Sant Genís dels Agudells, el qual ha començat a format part del programa l'any 2018, la nova proposta de lleure comunitari ha engegat amb força: el darrer setembre es constituïa el grup motor i en aquests moments estan pilotant activitats de lleure cada dissabte a la principal plaça del barri. Preguntats sobre quins factors podrien haver facilitat aquest camí, en el grup de discussió del barri de Sant Genís varis tècnics municipals apunten dues condicions: el fet de disposar de professionals que es dediquin específicament a aquest fi i a través del qual es tenen vies de comunicació directes amb els joves, i poder oferir un espai que els joves es facin seu.

“Crec que s'ha fet un salt, però s'ha fet un salt perquè s'ha pogut contractar, hi ha hagut uns diners del Pla de Barris, i això és així, i apart de contractar professionals (...) també han calgut uns diners per habilitar un espai (...) si veus que hi ha un espai que pot ser teu també et motives” (tècnic/a de barri).

“Les coses sempre s'han fet però ara s'ha canviat la manera de comunicar-les i ara es té la via de comunicar-les... hi ha un dinamitzador ... ara cada cop s'està dotant a aquestes propostes d'unes vies de comunicació més directes. Abans potser no es podia arribar als joves, la ludoteca sempre ha tingut intenció d'obrir-se fins als 14 anys, i ho vam aconseguir durant els casals d'estiu perquè hi havia una continuïtat dels joves (...) i apropar-se a les adolescents podia anar en detriment de l'altre públic” (dinamitzador/a juvenil).

En el cas de la Trinitat Nova, en canvi, la condició de disposar d'un espai propi pels joves no es va donar durant el període de gestació de l'Agrupament Escolta Trini Nova, però en canvi se'n van donar d'altres: l'Institut-Escola va contractar com a vetllador un dels joves que havia participat com a monitor als campaments urbans del barri, i li va oferir facilitats perquè realitzés activitats de lleure dins l'espai del centre educatiu, moment a partir de la qual es va començar a gestar, amb l'acompanyament de Baobab, el que ha acabat sent l'Agrupament Escolta Trini Nova.

“Ell estava de vetllador amb un grup concret d'alumnes (...) llavors va dir 'doncs molaria', i entre tots vam aconseguir un grup de nens que és que el [nom del monitor]

tenia super bon rotllo amb ells, (...) i vam començar a provar amb el grup de cinquè, que eren només uns quants de cinquè, potser algun germà petit i gran, i va ser amb aquest grup (...), va ser així, súper informal. I el [nom del director de l'Institut-Escola], que per això també tira milles (...) 'doncs aprofitem amb l'excusa de patis oberts', també va ser un primer (...), per no fer-ho tant formal, si dissabte al matí hi ha patis oberts, si aprofitem i quedem en el context de patis oberts és més fàcil, i no hi ha aquesta responsabilitat de jo estic fent jo sol en un pati d'escola, i anem fent una mica" (professional de l'Institut-Escola).

"El cole me ofrecía un *pati obert*, las llaves, me daba el seguro de los niños, me dijo el [nom del dinamitzador comunitari de l'Institut-Escola] que si pasa cualquier cosa lo cubre el [seguro] del cole, a partir de allí me lancé, y fue entonces que tuve más contacto todavía con Baobab, que es cuando me habló directamente [nom del referent de Baobab], y fue allí cuando fue a saco conmigo, cada día hablando: vamos a hacer esto, lo otro, vamos a quedar..." (monitor/a).

Vinculació d'infants

La vinculació d'infants és un dels principals reptes del programa Baobab, tant pel que fa a l'impuls de noves propostes, com al creixement que es vol per les entitats ja existents. En aquest sentit podem trobar diferències importants entre els barris analitzats.

En el cas de la Verneda i la Pau hi ha l'entitat de lleure MIJAC, que en el darrer any ha començat a connectar-se amb algunes entitats i iniciatives del barri, ha participat en una celebració a l'escola dels Horts amb l'objectiu de donar-se conèixer, i alguns dels seus responsables han estat monitors dels campaments urbans. No obstant això, l'estratègia de campaments urbans no ha servit per vincular nous infants i el treball amb les escoles es percep que tampoc ha estat efectiu. Sobre aquesta qüestió, en el grup de discussió de la Verneda i La Pau es va generar cert consens sobra la dificultat, compartida entre diferents serveis i entitats del barri, per vincular a infants i famílies.

"Aquí en aquest barri donar un paperet... costa molt, aquí has d'estar dia rere dia trucant, agafar unes llistes d'espera, unes dades, crear un vincle, i que quedi molt clar que a les dues setmanes et trucaré... no sé ben bé com però és veritat que cal anar darrera de la gent i dius: 'ostres, fins a quin punt he de donar-ho tot mastegat?' Doncs te n'adones que si vols que surtin les coses ho has de donar tot mastegat, i un cop ho dones tot mastegat i la gent aprèn a mastegar doncs ja és una altre història... no?" (professional de la Verneda).

En canvi, a la Trinitat Nova, la nova entitat de lleure ha tingut una demanda superior a la que s'esperava, principalment a través de dues vies: la dels campaments urbans i la de realitzar activitats a parcs i espais freqüentats. Analitzant possibles

diferències entre els dos casos, en primer lloc sembla que els monitors del cau de Trinitat Nova haurien fet una tasca proactiva de trucar a les famílies que havien participat als campaments urbans i havien mostrat interès per vincular-se a la nova entitat, mentre que en el cas de la Verneda se'ls hauria transmès informació durant els campaments urbans i en el moment de tancament, però hauria mancat aquesta acció de seguiment. En segon lloc, a la Trinitat Nova diversos monitors del cau es troben en posicions de certa visibilitat davant els infants i les famílies, i tenen complicitat amb els professionals educatius del barri. És el cas del noi que va liderar la creació del cau, que és vetllador a l'Institut-Escola i ha treballat també al menjador escolar i al Casal Infantil del barri, o d'una altra de les monitores, que actualment treballa al menjador escolar, mentre que a la Verneda hi ha una major distància entre els monitors i les escoles.

“Si una escola té seguiment amb nosaltres però els joves considera que estan immadurs, que no acaben de confiar amb ells... això no facilita que l'escola després derivi infants, i aquí estem nosaltres picant pedra amb les escoles perquè confiïn, o facilitin espais, perquè aquests joves puguin estar els dissabtes allà... a vegades és amb pròpies contractacions, o sigui, el tema de contractacions de joves del barri també facilita molt que puguin participar els joves al barri...” (tècnic/a del programa Baobab).

“Yo también he notado mucho que ahora que estoy trabajando en el comedor (...) siempre tengo un grupo de niños que me van preguntando cosas, que están pendientes de mí: que si el cau que si no sé qué, que si qué haces... Me cuentan sus cosas, y me tienen confianza porque soy joven, y eso es lo importante, movilizar a la gente joven, hacer que se den cuenta que son ellos los que tengan el poder y que ellos sean los que muevan el barrio (...) es lo que creo y lo que veo que está funcionando en mi barrio” (monitor/a).

Sostenibilitat: més enllà de Baobab i de Pla de Barris

En el darrer any s'ha constituït una entitat de lleure a la Trinitat Nova, i s'han format tres grups motors per impulsar noves propostes de lleure a la Verneda, Sant Genís i Baró de Viver. Al mateix temps, s'ha fet un esforç per enfortir les entitats ja existents i donar visibilitat i reconeixement al lleure comunitari. L'aposta del programa és que el lleure esdevingui una prioritat pel territori, gràcies al qual les entitats puguin continuar creixent. Tanmateix, es posa de manifest la inquietud respecte a la sostenibilitat d'aquests canvis un cop finalitzi el programa l'any 2019.

“El proyecto solo dura 4 años... y eso es un problema porque se dice mucho por parte de Baobab que ‘no queremos ser un *proyecto bolet*’. Pero claro, son 4 años, lo plantes como lo plantes, es lo más probable que pase, que cuando pasen los 4 años volvamos a lo mismo. De todas formas, quiero pensar que no (...) porque nosotros cogemos el relevo y lo hacemos de forma independiente” (monitor/a).

Sobre aquesta qüestió, alguns participants en els grups de discussió defensen la idea que cal començar a “treballar en paral·lel” o sense dependre de Baobab o de Pla de Barris.

“Yo creo que lo mejor es empezar a desprenderse, porque si ahora el Baobab no sigue nosotros tenemos que saber hacerlo independientes, sí que es cierto que nos ha ido super bien al principio, porque es lo que costaba, que hubiera implicación... pero ahora que ya la tenemos, tenemos que saber apañarnos... es esto lo que es un cau” (monitor/a).

“Jo crec que, i estic *super* contenta amb Pla de barris, que hem de començar una mica a crear paral·lel a Pla de barris, perquè el dia que se'n vagi Pla de Barris? Esperem que tot ho faci Pla de Barris... Bueno jo sóc la primera que li pregunto, no hi ha reunió? No hi ha no sé què? Crec que hem de començar a treballar en paral·lel” (professional).

Sobre la qüestió de quan es pot considerar que una entitat de lleure ja es troba consolidada, d'acord amb les referents del programa aquest fet es produiria quan un grup dels infants i adolescents de l'entitat acaben esdevenint monitors. En aquest sentit, el nou cau creat a Trinitat Nova, i els que puguin sorgir a la resta de barris durant el proper any, encara es trobarien lluny de la consolidació. Per tal de garantir la continuïtat de l'entitat durant aquest període, en els grups de discussió es recull la idea que en els propers anys es promogui un intercanvi de caps entre caus ja consolidats i caus que encara no ho han fet.

“Molts dels caps que hi ha ara mai han sigut caps o no han viscut l'experiència de ser nens i nenes al cau, llavors el que jo trobo que és *super* important és aconseguir que, si no es Baobab, a través de Baobab, que pugui haver intercanvi de caus, d'altres caus, o d'escoltes catalans, que vagin el dissabte allà, un dissabte amb ells estar al cau, i que aquests models... després les feines tècniques tothom pot fer un cop de mà, però el que també està molt guai de l'experiència que jo tinc és tenir algú que està allà, d'ajudar a donar un cop d'ull però en el dia a dia, en el que estàs fent, si has de parlar amb les famílies, si has de no sé què... pues que algú estigui allà en el moment, trobo que això seria important” (professional de l'Institut-Escola)

Conclusions i recomanacions

En els tres anys d'existència del programa Baobab hem pogut veure com aquest ha anat evolucionant, des d'un moment inicial en què els campaments urbans eren la principal aposta del programa i l'aterratge als barris durant la resta de l'any representava un repte, fins al moment present, en què es compta amb unes complicitats i aliances que han permès engegar propostes ambicioses. En el darrer any hem vist com s'ha constituït la primera entitat de lleure sorgida amb el suport del programa Baobab, i han sorgit tres propostes que es troben en fase de gestació, dos de les quals han començat a pilotar activitats de lleure cada dissabte i es preveu que durant l'any 2019 es puguin establir com a entitat de lleure. Es tracta d'unes fites que, si es compleixen, voldria dir que els 9 barris d'actuació del programa comptarien almenys amb una entitat de lleure. Tot i així, com hem pogut veure, la participació en entitats de lleure encara es troba molt lluny dels nivells mitjans del conjunt de la ciutat. Així, la necessitat que inicialment motivava el programa continua ben vigent. Tenint això en compte, a continuació exposem algunes recomanacions.

Vinculació i creixement de les entitats

Les entitats presents als barris d'actuació tenen un volum de participants modest, que en tots els casos de situa entre 15 i 50 infants i adolescents. És per això que un repte important dels propers anys és el creixement del seu nombre de participants. Aquestes dades, de les que disposem per primer cop, han de permetre fer un seguiment d'aquesta qüestió que permeti valorar en els propers anys si s'està aconseguint arribar a un major nombre d'infants i adolescents i quina proporció representa aquest nombre de participants sobre la població del barri.

Per donar resposta a aquest repte, una pregunta rellevant i que encara no té resposta clara és la de quines activitats podrien contribuir a les noves vinculacions de joves i infants a les entitats de lleure. Si bé sabem que gairebé una quarta part dels infants i adolescents, d'acord amb les dades reportades per les pròpies entitats, són vinculacions noves del present curs, no sabem què és el que pot haver contribuït a aquesta vinculació. Les principals estratègies identificades per vincular participants són la realització d'activitats de lleure a l'espai públic, la qual sembla que ha tingut bons resultats en alguns barris, i l'organització d'activitats dins dels centres educatius. La coordinació amb les figures psicosocials de les escoles és una activitat que s'ha començat a realitzar en els darrers mesos i que encara és aviat per valorar si està donant fruits. Finalment, els campaments urbans, els quals semblaven destinats a ser la principal via de vinculació de nous participants, tenen una eficàcia que és percebuda com a desigual entre barris. Tenint aquestes

qüestions en compte a continuació formulem algunes recomanacions sobre la vinculació i creixement de les entitats.

Recomanacions

- ✓ Mantenir i reforçar les accions encaminades a aprofitar els campaments urbans com estratègia de vinculació, posant especial èmfasi en la necessitat d'informar i fer seguiment de les famílies un cop finalitzats els campaments.
- ✓ Implicar els monitors en l'establiment dels objectius dels campaments urbans, especialment en el cas d'aquells joves vinculats a entitats de lleure del barri, tractant que se'ls facin seus i que els vegin com una oportunitat de fer créixer el lleure al barri.
- ✓ Valorar amb les entitats de lleure quines són les vies de vinculació d'infants i adolescents que estan funcionant millor i explorar-ne de noves més enllà de les escoles, com podria ser les presentacions a AMPA i AFA o els centres oberts.
- ✓ Seguir buscant un major vincle, col·laboració i confiança entre les entitats de lleure educatiu i les escoles del territori.
- ✓ Buscar vies d'incidència a nivell de ciutat per tal que les federacions de lleure i els recursos destinats a l'associacionisme incorporin l'objectiu de reforçar les entitats de lleure als barris d'actuació del programa.

Sorgiment de noves entitats

Com hem dit més amunt, el sorgiment de noves entitats és considera necessari en aquells barris on no existeix cap entitat de lleure, però també quan les entitats existents no es plantegen créixer, tenen poca predisposició a incorporar nous joves o dificultats per arribar als diferents perfils de famílies presents al barri. Partint d'aquesta premissa, caldria valorar on es considera que aquestes condicions es donen amb una major intensitat per, més enllà d'aprofitar les oportunitats que es presentin, prioritzar en quins barris es vol destinar un major esforç per aconseguir aquest objectiu. D'acord amb la diagnosi de les entitats de lleure educatiu a la ciutat (Estivill i Guasch, 2018), els barris de la Zona Nord (Ciutat Meridiana, Vallbona i Torre Baró) no comptarien amb cap entitat de lleure educatiu, per la qual cosa podria ser interessant fer-hi arribar el programa Baobab.

A partir de l'experiència de Trinitat Nova, sembla que visibilitzar i donar reconeixement a joves davant d'infants i famílies pot ser una bona estratègia perquè els joves es vegin amb cor de començar a organitzar activitats de lleure i per facilitar les vinculacions d'infants. Així mateix, incentius com les contractacions per part de recursos educatius del territori o la disponibilitat d'un espai jove podrien contribuir a la motivació i compromís en projectes com el d'impulsar una entitat de lleure educatiu.

Finalment, cal tenir en compte que quan finalitzi el programa Baobab l'any 2019 les entitats noves creades amb el suport de Baobab encara seran molt joves, per la qual cosa caldria reflexionar sobre si cal mantenir algun tipus de suport, ja sigui per part de l'IMEB, de les federacions de lleure o d'algun altre actor.

Recomanacions

- ✓ Potenciar les aliances amb actors i recursos educatius que puguin donar visibilitat als monitors del barri davant d'infants i famílies, així com reconeixement davant d'altres professionals i tècnics del barri.
- ✓ Buscar incentius que puguin contribuir a motivar els joves a organitzar activitats de lleure.
- ✓ Prioritzar en quins dels actuals barris d'actuació es vol impulsar la creació de noves entitats de lleure.
- ✓ Considerar l'expansió del programa als barris de la Zona Nord.
- ✓ Pensar quines activitats caldria dur més enllà de la fi del programa Baobab per assegurar la consolidació de les noves entitats de lleure.

Gestió, seguiment i avaluació del programa

La present avaluació ha representat un esforç conjunt entre l'equip del programa i el d'Ivàlua per identificar i definir els d'objectius, productes i activitats del programa, així com els indicadors que han permès obtenir una fotografia del moment actual. De cara als propers anys caldria recollir les mateixes dades amb el propòsit de veure quina ha estat l'evolució de qüestions clau del programa com el nombre total d'entitats de lleure existents als barris d'actuació, el nombre de participants i la proporció que aquests representen sobre la població dels barris.

De cara al 2019 també seria convenient definir clarament les diferents tipologies d'activitat que realitza al programa i incorporar-les als registres de seguiment. No

és una tasca senzilla, ja que el Baobab és un programa complex en el qual les activitats es dissenyen de forma específica per a cada context i oportunitat, però aquest exercici pot ajudar a millorar el seguiment i comunicació del programa.

Recomanacions

- ✓ Designar una persona de l'equip com la responsable de mantenir el seguiment global del programa, centralitzar la recollida de dades i calcular els indicadors de seguiment del programa.
- ✓ Replicar la recollida de dades que s'ha realitzat amb motiu de la present avaluació per veure l'evolució dels principals indicadors del programa: presència d'esplais i caus i nombre de participants.
- ✓ Buscar espais de seguiment i reflexió per part de l'equip del programa, en els que es pugui anar desenvolupant i actualitzant la teoria del canvi.
- ✓ Realitzar un esforç per sistematitzar les categories d'activitats que el programa du a terme i incorporar-les en les graelles de registres.

Referències

- Alegre, M. À.; Comas, N. i Farré, M. (2017). Avaluació de la implementació del programa Baobab (Pla de Barris). Barcelona: Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua).
- Estivill, J. i Guasch, N. (2018). Diagnosi de les entitats de lleure educatiu a la ciutat. PRISMA - Observatori de la Joventut. Ajuntament de Barcelona.
- Lázaro, B. I Obregon, I. (2009). Guia pràctica 4 - Avaluació de la implementació. Barcelona: Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques (Ivàlua).
- Mesura de govern per garantir i millorar la incidència de l'associacionisme educatiu de base comunitària a la ciutat. (2018). Ajuntament de Barcelona.

Annex 1: Indicadors de seguiment del programa Baobab

Indicadors de productes:

Objectiu específic	Objectiu operatiu	Indicadors	
Impuls de noves propostes de lleure	1- Identifica, donar suport i acompanyar a joves en l'impuls d'entitats de lleure associatiu.	Nombre de projectes de lleure engegats amb la col·laboració de Baobab	
		Nombre de projectes de lleure en gestació	
		Nombre d'infants vinculats als projectes nous o en gestació	
		Nombre de joves vinculats als nous projectes	
		Nombre de joves vinculats als projectes en gestació	
Enfortir les opcions de lleure existents	2- Donar suport a les necessitats de les entitats de lleure	Nombre de projectes de lleure consolidats que compten amb la col·laboració de Baobab	
		3- Generar noves vinculacions al lleure ja existent	Nombre de joves vinculats als projectes ja existents
			Nombre d'infants vinculats als projectes ja existents
			Nombre de noves vinculacions de joves a projectes consolidats
	4- Formar a joves del barri	Nombre de noves vinculacions d'infants a projectes consolidats	
		Nombre de joves del barri que han rebut formació subvencionada per Baobab	
		Nombre de joves que han participat en activitats de formació realitzada per Baobab	
		Nombre de joves del barri que han fet pràctiques als campaments urbans	
	Visibilitat del lleure al barri	5- Tasts de lleure	Nombre de joves del barri que han fet pràctiques a espais/caus del barri
			Nombre de Infants que han participat en els campaments urbans
Nombre de joves que han participat en els campaments urbans com a monitors			
Focalització perfil diana: % de monitors que són del barri			
Focalització perfil diana: % de participants que no estan vinculats a una opció de lleure durant l'any			
6- Participació i visibilitat del programa Baobab		Nombre de taules de lleure creades amb la participació de Baobab	
		Nombre de les taules de lleure i socioeducatives en les que el projecte Baobab ha establert o mantingut presència	
	Nombre d'actors amb els que el programa Baobab manté vinculació		

Indicadors d'outcomes:

Objectiu General	Indicadors d'outcomes
Millorar les condicions d'accés al lleure als barris d'actuació del programa.	Existència de lleure associatiu al barri (Sí/No)
	Nombre d'esplais i caus presents al barri
	Grau de fortalesa i autonomia de les entitats presents al barri
	% joves que participen en activitats de lleure educatiu
	% d'infants que participen en activitats de lleure educatiu

Annex 2: Definició dels indicadors

Codi	Nom	Definició
01	Existència de lleure associatiu al barri (Sí/No)	Existència d'entitats de lleure associatiu amb activitats continuades al barri. Es consideraran continuades aquelles que tinguin una periodicitat constant i al llarg de l'any. S'exclouran activitats que s'ofereixin només durant l'estiu o de forma puntual.
02	Nombre d'esplais i caus presents	Nombre d'esplais i caus presents als barris d'actuació del programa.
03	Grau de fortalesa del funcionament intern	Percentatge d'ítems que reuneixen les entitats dels barris d'actuació del llistat de mesura de fortalesa interna (veure annex 3).
04	Nombre de joves al barri	Persones d'edats entre 18 i 24 anys empadronades als barris d'actuació.
05	Nombre d'infants al barri	Persones d'edats entre 5 i 17 anys empadronades als barris d'actuació.
06	Nombre de joves vinculats al lleure educatiu	Joves vinculats a entitats de lleure educatiu. Com a referència, es considera un jove vinculat quan participar almenys en 2 activitats mensuals i participa en la preparació de les activitats. La vinculació pot ser respecte una entitat ja consolidada com una proposta que es troba en gestació.
07	Nombre d'infants vinculats al lleure educatiu al barri	Infants vinculats a projectes de lleure educatiu. Com a referència, es considera un infant vinculat quan participar almenys en 2 activitats mensuals.
08	Percentatge de joves que participen en activitats de lleure educatiu	Nombre de joves que participen en entitats de lleure localitzades als barris d'actuació respecte el total de joves empadronats als mateixos barris.
09	Percentatge d'infants que participen en activitats de lleure educatiu	Nombre d'infants que participen en entitats de lleure localitzades als barris d'actuació respecte el total d'infants empadronats als mateixos barris.
p1.1	Nombre de projectes de lleure engegats amb la col·laboració de Baobab	Projectes impulsats en coordinació entre Baobab i entitats del territori i que ja es troben en marxa. S'entén que ofereixen activitats de forma periòdica i continuada durant l'any i que compten amb participants inscrits.
p1.2	Nombre de projectes de lleure en gestió	Nombre de projectes impulsats en coordinació entre Baobab i entitats del territori i que encara no es troben en marxa: existeix un grup motor però encara no ofereixen activitats de forma periòdica amb participants inscrits.

Codi	Nom	Definició
p1.3	Nombre d'infants vinculats als projectes nous o en gestació	Nombre d'infants en edat compresa entre 6 i 17 anys, que participen i es vinculen a nous projectes sorgits amb la col·laboració de Baobab. Com a referència, es considera un infant vinculat si durant el primer trimestre no ha manifestat voler donar-se de baixa, i es considerarà un nou projecte si ha iniciat les seves activitats regulars durant els darrers 12 mesos.
p1.5	Nombre de joves vinculats als nous projectes	Nombre de joves en edat compresa entre 18 i 24 anys, que participen en nous projectes engegats amb la col·laboració de Baobab. Com a referència, es considera un jove vinculat quan assisteix a totes o gairebé totes les trobades del grup de joves, i es considerarà un nou projecte si ha estat consolidat durant els darrers 12 mesos.
p1.6	Nombre de joves vinculats als projectes en gestació	Nombre de joves en edat compresa entre 18 i 24 anys, que participen en projectes que es troben en fase gestació. Com a referència, s'entén que participar en un projecte en gestació implica assistir a les reunions i mostrar disponibilitat.
p2.1	Nombre de projectes de lleure consolidats que compten amb la col·laboració de Baobab	Projectes de lleure consolidats que en aquests moments compten amb el suport de Baobab.
p3.1	Nombre de joves vinculats als projectes ja consolidats	Nombre de joves en edat compresa entre 18 i 24 anys vinculats a projectes ja existents en el present curs. Com a referència, es considera un jove vinculat quan assisteix a totes o gairebé totes les trobades del grup de joves.
p3.2	Nombre d'infants vinculats als projectes ja existents	Infants en edat compresa entre 6 i 17 anys vinculats a projectes ja existents. Com a referència, es considera un infant vinculat si durant el primer trimestre no ha manifestat voler donar-se de baixa.
p3.3	Nombre de noves vinculacions de joves a projectes consolidats	Joves que s'han vinculat a una entitat ja consolidada en el curs actual sense estar-hi vinculat el curs anterior
p3.4	Nombre de noves vinculacions d'infants a projectes consolidats	Infants que s'han vinculat a una entitat ja consolidada en el curs actual sense estar-hi vinculat el curs anterior
p4.1	Nombre de joves del barri que han rebut formació subvencionada per Baobab	Nombre de joves que a través d'una subvenció del programa Baobab han accedit a formació, ja sigui de monitoratge o direcció de lleure.
p4.2	Nombre de joves que han participat en activitats de formació realitzada per Baobab	Nombre de joves que han participat en activitats formatives realitzades directament per l'equip de Baobab.
p4.3	Nombre de joves del barri que han fet pràctiques als campaments urbans	Nombre de joves que han realitzat pràctiques als campaments urbans.
p4.4	Nombre de joves del barri que han fet pràctiques a espais/caus del barri	Quantitat de joves que han realitzat pràctiques en espais o caus del barri.
p5.1	Nombre d'Infants que han participat en els campaments urbans	Nombre d'infants que han completat la seva participació en els campaments urbans.

Codi	Nom	Definició
p5.2	Nombre de joves que han participat en els campaments urbans com a monitors	Nombre de joves que han participat com a monitors en els campaments urbans.
p5.3	Focalització perfil diana: % de monitors que són del territori	Percentatge de monitors dels campaments urbans que són del territori respecte el total. Per territori s'entén el barri d'actuació del programa i els barris veïns (p.e. un jove de Montbau que és monitor als campaments urbans de la Teixonera es consideraria que és del territori)
p5.3	Focalització perfil diana: % de participants que no estan vinculats a una opció de lleure durant l'any	Percentatge d'infants participants als campaments urbans que no estaven vinculats a una opció de lleure durant el curs en el que es du a terme l'activitat.
p6.1	Nombre de taules de lleure creades amb la participació de Baobab	Nombre de taules de lleure creades amb la participació de Baobab. Una taula de lleure es defineix com una reunió periòdica entre entitats de lleure que treballen en un mateix barri, "per compartir experiències, inquietuds, per sumar forces, i treballar una mirada comunitària de barri conjunta".
p6.2	Nombre de taules de lleure o socioeducatives en les que el projecte Baobab ha establert o mantingut presència.	Quantitat de taules de lleure en les que Baobab ha establert o mantingut presència. Una taula de lleure es defineix com una reunió periòdica entre entitats de lleure que treballen en un mateix barri, "per compartir experiències, inquietuds, per sumar forces, i treballar una mirada comunitària de barri conjunta".
p6.3	Nombre d'actors amb els que el programa Baobab manté vinculació	Actors amb els que el programa Baobab manté algun tipus de vinculació a través de reunions periòdiques, independentment de la seva freqüència.

Annex 3: Mesura de la fortalesa del funcionament intern de les entitats de lleure

Per estimar la fortalesa del funcionament intern de les entitats de lleure s'ha calculat quina proporció dels següents elements es donen en cada entitat d'acord amb la valoració del coordinador del programa Baobab. Quan en un mateix barri hi ha més d'una entitat s'ha calculat la mitjana entre les diferents puntuacions.

Elements de la fortalesa del funcionament intern de les entitats de lleure:

1. Compta amb òrgans de decisió (sí/no)
2. Compta amb comissions de treball o càrrecs (sí/no)
3. Realitza plantejament d'objectius (sí/no)
4. Realitza avaluació d'objectius (sí/no)
5. Realitza formacions (sí/no)
6. Presta atenció a la diversitat, NEE, infants amb risc d'exclusió social (sí/no)
7. Disposa d'un pressupost d'inici curs (sí/no)
8. Registra ingressos i despeses (sí/no)
9. Demana subvencions (sí/no)
10. Fa un seguiment pressupostari (sí/no)
11. Compta amb suport de famílies, ex-monitors-excaps o amics (sí/no)
12. Manté relació amb l'Ajuntament (sí/no)
13. Manté relació amb entitats del barri (sí/no)
14. Participa en xarxes locals o plataformes d'entitats (sí/no)
15. Compta amb mitjans de comunicació propis: blog, web, facebook, etc. (sí/no)

Annex 4: Grups de discussió celebrats

Sant Genís dels Agudells

Data: 5 de Novembre de 2018

Participants:

- Cap de Pla de Barris
- Dinamitzador/a juvenil
- Tècnic/a del barri
- Professional de la ludoteca

La Verneda i la Pau

Data: 6 de Novembre de 2018

Participants:

- Professor/a de l'Institut Salvador Seguí
- Professor/a de l'Institut Bernat Metge
- Cap de Pla de Barris
- Representant de l'AMPA de l'escola Els Horts
- Monitor/a d'entitat de lleure del barri
- Monitor/a d'entitat de lleure del barri
- Tècnic/a d'educació del Districte
- Tècnic/a del barri
- Professional de recurs municipal

Grup de discussió de la Trinitat Nova

Data: 8 de Novembre de 2018

Participants:

- Monitor/a d'entitat de lleure del barri
- Monitor/a d'entitat de lleure del barri
- Professional del Casal Infantil
- Professora de l'Institut-Escola